

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Visegrádská skupina a její postoj k debatě o budoucnosti Evropy

Sarah Černíková

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Visegrádská skupina a její postoj k debatě o budoucnosti Evropy

Sarah Černíková

Vedoucí práce:

PhDr. Zdeněk Sychra, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Poděkování:

Tímto děkuji PhDr. Zdeňku Sychrovi, Ph.D. za odborné vedení této práce, věnovaný čas a poskytnuté cenné rady během konzultací a psaní této bakalářské práce. Dále bych také ráda poděkovala všem respondentům, kteří věnovali svůj čas odpovědím na mé otázky. V poslední řadě bych také ráda poděkovala rodině, která mě nejen v průběhu psaní této práce, ale po celou dobu studia, intenzivně podporovala.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Metodologie	10
3	Koncepční vymezení Visegrádské skupiny	15
3.1	Počátky vzniku Visegrádské skupiny	15
3.2	Visegrádská spolupráce po roce 2004	16
3.3	Visegrádská spolupráce od roku 2014.....	18
3.4	Brexit jako „wake up call“ visegrádské spolupráce	19
3.5	Útlum spolupráce států Visegrádské skupiny v roce 2022.....	20
4	Visegrádská skupina v Evropské unii	23
4.1	Proměna pozice Visegrádské skupiny v Evropské unii.....	23
5	Priority Visegrádské skupiny ve vztahu k Evropě a Evropské unii.....	28
5.1	Polské předsednictví 2016–2017	29
5.2	Maďarské předsednictví 2017-2018	31
5.3	Slovenské předsednictví 2018-2019	33
5.4	České předsednictví 2019-2020	34
5.5	Polské předsednictví 2020-2021	35
5.6	Maďarské předsednictví 2021-2022	37
5.7	Slovenské předsednictví 2022-2023	38
5.8	Závěry analýzy programů předsednictví Visegrádské skupiny	39
6	Pozice států Visegrádské skupiny v tematických otázkách vztahujících se k budoucnosti Evropy	43
6.1	Pozice Visegrádské skupiny v otázce migrační politiky	43

6.2	Pozice Visegrádské skupiny v otázce společné zemědělské politiky.....	47
7	Pozice států Visegrádské skupiny v institucionálních otázkách vztahujících se k evropské budoucnosti.....	53
7.1	Institucionální podoba Evropské unie po brexitu.....	53
7.2	Konference o budoucnosti Evropy	56
8	Závěr	59
9	Seznam použité literatury a pramenů.....	62
10	Summary	72
11	Přílohy	73

Seznam tabulek a grafů

Graf 1: Podíl celkové bilaterální pomoci Ukrajině na HDP v %/stát 24.01.2022 – 15.01.2023	21
Graf 2: Podíl celkového počtu obyvatel Evropské unie v %/členský stát k 01.01.2016.....	26
Graf 3: Podíl primárního sektoru na HDP státu v %.....	48
Tabulka 1: Rozložení hlasovacích sil v Radě před a po brexitu	27
Tabulka 2: Přehled evropských témat, která se objevují v programech předsednictví Visegrádské skupiny nejčastěji a proměna prioritizace těchto témat v čase	42

1 Úvod

Tato práce je zaměřena na analýzu postoje Visegrádské skupiny v debatě o budoucnosti Evropy, respektive Evropské unie. Ta si prošla určitým „wake-up callem“ v podobě britského referenda, které v červnu roku 2016 rozhodlo o odchodu Velké Británie z Evropské unie¹. Započal tak proces označovaný jako brexit, který se stal významným katalyzátorem diskuse o budoucnosti nejen Evropské unie, ale i celé Evropy a vyvolal mnoho otázek vztahujících se ke směřování budoucí spolupráce v rámci Evropské unie. Nejen z tohoto důvodu považuji za logické bakalářskou práci soustředit na období od konání britského referenda v roce 2016 až do konce roku 2022.

Visegrádská skupina vznikla v roce 1991 jako uskupení čtyř států s poměrně jasným cílem a sice pomoci si navzájem na cestě do Evropské unie a Severoatlantické aliance. Jejich spolupráce za celou dobu existence procházela různými proměnami, z počáteční euforie při jejím vzniku, až po postupné ochlazení nadšení, které vedlo k mnoha vnitřním rozporům. Poté, co byl cíl spolupráce úspěšně naplněn přijetím všech členských států do výše zmíněných organizací, panovala obava, že dojde k útlumu politické spolupráce na minimum. Tento scénář se podařilo zvrátit, když se Visegrádská skupina rozvinula v širší mezivládní spolupráci mezi členskými státy. Výsledkem této spolupráce je efektivnější reprezentace společných národních a regionálních zájmů nebo vyvažování silnějších hráčů v Evropě.

Po integraci do Severoatlantické aliance a Evropské unie byla jako hlavní cíl nově definována snaha, stát se součástí formování evropské politiky coby aktivní člen, a ne pouze jako pozorovatel. V rámci jednotlivých programů předsednictví Visegrádské skupiny a společných prohlášení států Visegrádské skupiny byla představena celá řada priorit, které měly zvýšit politickou aktivitu skupiny v rámci

¹ Referendum o odchodu Velké Británie z Evropské unie se konalo 23.06.2016. Zúčastnilo se ho 33,5 milionů lidí. Pro odchod Velké Británie z Evropské unie hlasovalo necelých 17,5 milionů lidí tzn. 51,9 % všech voličů (The Electoral Commission 2022).

Evropské unie, a zároveň zvýšit její důležitost v regionu střední Evropy. Nejen díky tomu, ale hlavně v kontextu migrační krize, se Visegrádská skupina v posledních letech etablovala jako viditelná zájmová platforma uvnitř Evropské unie, která má zájem podílet se na tvorbě nových politik a reformě Evropy. I přes ochlazení vztahů mezi členskými státy, které přišlo po invazi Ruska na Ukrajinu, nelze pochybovat o relevanci této skupiny v kontextu budoucnosti Evropy. Dlouhodobě je například považována za klíčového partnera ve vztazích se zeměmi západního Balkánu. V této otázce se předpokládalo, že Visegrádská skupina sehraje zásadní roli a stane se aktérem, který zemím západního Balkánu pomůže se vstupem do Evropské unie.

Stejně jako brexit, i další zásadní momenty světového, respektive evropského dění, promluvily do proměny Visegrádské skupiny a jejích priorit v evropské politice. Vlivem těchto skutečností došlo k vytvoření zájmové platformy, u níž je zcela relevantní zkoumat postoje v debatě o budoucnosti Evropy. Cílem bakalářské práce je tedy identifikovat postoj států Visegrádské skupiny v otázkách, které se vztahují k budoucnosti Evropské unie, respektive celé Evropy. Dále také objasnit, zda lze o Visegrádské skupině hovořit jako o jednotné platformě v Evropské unii nebo například, jak se proměnila její hlasovací pozice po odchodu Velké Británie.

2 Metodologie

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě základní části. Podstatou koncepčního vymezení Visegrádské skupiny (dále také jen „skupina“) je představit, jaký význam má v evropském prostředí, na jakém principu skupina funguje, jak je nastavená vnitřní spolupráce, nebo jaké byly důvody jejího vzniku. Stručně se podívám na vývoj spolupráce, na její náplň nebo na to, jak se proměňovala v čase. Krátká zmínka se také bude týkat vnímání Visegrádské skupiny v rozhodovacích procesech, a sice kde se, na spektru silný hlas – irelevantní uskupení Evropské unie, nachází. Zároveň představím také trend vývoje postoje Visegrádské skupiny vůči Evropské unii v kontextu jejího fungování. V souladu s cílem bakalářské práce je teoretické vymezení Visegrádské skupiny a její pozice v evropském prostředí relevantní pro pochopení chování skupiny v konkrétních otázkách, a také pro vysvětlení, proč se proti některým návrhům vymezuje. Pokud je pochopena podstata skupiny, dojde zároveň k lepšímu porozumění celkovému konceptu spolupráce a účelu této spolupráce. To pak vede k pochopení chování států pod značkou Visegrádské skupiny v evropských debatách.

To, co bude zcela klíčové pro naplnění cíle práce, je analýza primárních zdrojů. Mezi takové zdroje patří konkrétně jednotlivé programy předsednictví Visegrádské skupiny od roku 2016 do roku 2022 (včetně programu Slovenského předsednictví 2022–2023), na ně navázaná společná prohlášení představitelů Visegrádské skupiny na všech úrovních (společná prohlášení premiérů, ministrů nebo závěry a doporučení expertních skupin jednotlivých ministerstev). Výstupem této analýzy je definice otázek, které jsou pro Visegrádskou skupinu ve vztahu k Evropě důležité a chce v nich prosazovat svůj postoj.

Za použití diachronní analýzy se budu soustředit na jednotlivé programy visegrádského předsednictví, budu je porovnávat mezi sebou a popisovat proměny jejich obsahu. Kvalitativním kritériem, podle kterého budu vybírat otázky, je, zda se vztahují k Evropské unii, respektive k Evropě, a také zda se týkají budoucnosti (dále jen „evropské otázky“). U takových otázek bude muset být jasně uvedeno,

že se jim státy Visegrádské skupiny chtějí věnovat v unijní debatě, a nejen na regionální úrovni. V rámci analýzy nejprve zcela vyřadím témata regionálního charakteru, která nejsou relevantní pro naplnění cíle práce. Dále ta témata, která se sice vztahují k evropské agendě, ale Visegrádská skupina nemá ambice navrhnout jakékoliv pozměňovací návrhy nebo promlouvat do výsledné podoby navrhovaných změn. To je vidět zejména u některých témat, kde skupina v rámci programu spíše obecně popisuje problematiku, ale úplně absentuje jakékoliv vyjádření postoje skupiny k danému tématu. Podle kvantitativního kritéria budu zkoumat, kolik prostoru v programu evropské otázky dostaly a dále budu pracovat pouze s těmi, které svým rozsahem programu dominují. Přičemž vycházím z toho, že to, kolik je konkrétní evropské otázky věnováno prostoru, je přímo úměrné tomu, jak je tato otázka pro Visegrádskou skupinu důležitá. V neposlední řadě, aby se evropská otázka dala považovat za relevantní, bude potřeba, aby měla prostor minimálně v jednom programu předsednictví.

Takto definované otázky budou rozděleny na dvě části a sice na tematické a institucionální. Tematické otázky se budou týkat jednotlivých evropských politik, návrhů jejich změn nebo nových evropských nástrojů. Institucionální otázky se budou týkat pouze vnitřních mechanismů Evropské unie, rozhodovacího procesu a fungování institucí. Postoji států Visegrádské skupiny jako celku se budu věnovat pouze u těch otázek, které jsou maximálně jednou označeny za důležité a lze je tedy považovat za top agendu.

Dalším typem primárního zdroje, s kterým budu pracovat jsou společná prohlášení představitelů Visegrádské skupiny. Jedná se o společná prohlášení, která byla vydána při příležitosti bilaterálních jednání, summitů a schůzek včetně schůzek ve formátu V4+. Všechna tato jednání reagují na témata obsažená v předsednických programech Visegrádské skupiny a rozvádí je nad rámec obsahu programů. Jejich využití je důležité pro pochopení souvislostí a celkového postoje Visegrádské skupiny v některých otázkách. Zároveň jsou podstatné pro zkoumání pozice států Visegrádské skupiny v důležitých otázkách. Velmi často se v těchto prohlášeních objevují konkrétní vize jak k institucionálnímu fungování Evropské

unie, tak i k jejím sektorovým politikám, což zcela významně pomůže při definování postoje států skupiny. Jako doplňující zdroj jsem pro svou práci zvolila polostrukturované interview² s experty na Visegrádkou skupinu a spolupráci mezi státy střední Evropy.³ Pro potřeby interview jsem vytvořila vlastní sadu otázek (viz Příloha 1), která se vztahuje k pozici Visegrádké skupiny v Evropské unii a jejího postoje k budoucnosti Evropy.

V rámci práce budu taktéž pracovat se sekundárními zdroji, mezi které řadím odborné publikace, jak v českém, tak i v anglickém jazyce. Především pak literaturu, která se přímo věnuje tématice budoucnosti Evropy, významu a spolupráci Visegrádké skupiny, nebo tu, která blíže analyzuje chování Visegrádké skupiny v rámci jednání na půdě Evropské unie. Mezi takové zdroje patří odborné články, knihy, analýzy ale i odborné komentáře. Vzhledem k tomu, že do současné doby nebylo téma Visegrádké skupiny a jejího postoje v debatě o budoucnosti Evropy v odborné literatuře dostatečně reflektováno, v rámci sekundárních zdrojů tedy vycházím zejména z těch, které se věnují Visegrádké skupině nebo Evropské unii. Zároveň ze stejného důvodu se bakalářská práce spíše opírá o primární zdroje.

Za zásadní v debatě o budoucnosti Evropy vnímám také Konferenci o budoucnosti Evropy⁴ (dále také jen „Konference“). V rámci institucionálních otázek se budu krátce věnovat přijatým závěrům a konfrontovat je budu s preferencemi Visegrádké skupiny. Zajímat mě bude, zda byla nějakým způsobem ze strany Visegrádké skupiny věnována pozornost závěrům

² Polostrukturované interview je jeden z typů rozhovoru, kdy tazatel má předem připravený seznam otázek. Přičemž největší prostor je věnován odpovědím dotazovaného. Tazatel typicky určí jádro rozhovoru, přičemž není nutné diskutovat všechny připravené otázky (Bláha 2019).

³1. respondent Vít Dostál – výkonný ředitel Asociace pro mezinárodní otázky jako odborník na spolupráci států střední Evropy (Asociace pro mezinárodní otázky nedatováno).

2. respondent Matej Kandrik – ředitel slovenského think-tanku STRATPOL a spoluautor publikace *Our Future: Visegrad 2025* (STRATPOL nedatováno).

3. respondent Žiga Faktor – vedoucí bruselské kanceláře Institutu pro evropskou politiku jako odborník na fungování evropských institucí, evropskou integraci a na regionální spolupráci států střední Evropy (EUROPEUM nedatováno).

⁴ Konference o budoucnosti Evropy probíhala od dubna 2021 do května 2022. Jednalo se primárně o platformu, kde mohli občané Evropské unie prezentovat své nápady a myšlenky. Cílem bylo přispět k utváření společné budoucnosti Evropské unie v různých aspektech (Evropská komise nedatováno d).

konference, nebo zda je nějakým způsobem reflektovaly v unijní debatě na téma budoucnosti Evropy. Jestli se nějakým způsobem zasadily o reflexi přijatých závěrů například v podobě reformních návrhů. Přínos konfrontace, v souladu s cílem práce, je lepší orientace v problematice postojů států Visegrádské skupiny v institucionálních otázkách v rámci debaty o budoucnosti Evropy.

Naposledy budu pracovat se závěry analýzy programů předsednictví Visegrádské skupiny. Přičemž hlavním smyslem je představit pozici států Visegrádské skupiny v důležitých otázkách, které jsou definované závěry výše zmíněné analýzy programů předsednictví Visegrádské skupiny. Jaké stanovisko v důležitých otázkách zastávají státy Visegrádské skupiny, definují jednak společná prohlášení a závěry z jednání představitelů Visegrádské skupiny (na různých úrovních), tak i výsledky hlasování v Radě Evropské unie (dále také jen „Rada“). Přičemž to, jak státy Visegrádské skupiny hlasují v Radě, ukazuje jejich postoj k jednotlivým návrhům. To opět pomůže k ucelení představy o jejich postoji v konkrétních otázkách k budoucnosti Evropy, a tedy k naplnění cíle práce.

Výsledky analýzy programů předsednictví Visegrádské skupiny pomohou pochopit realitu spolupráce Visegrádské skupiny v evropské agendě. K tomu, aby byl správně pochopen postoj Visegrádské skupiny k debatě o budoucnosti Evropy, je důležité vnímat právě rozdíl, respektive soulad mezi tím, co je deklarováno představiteli zemí Visegrádské skupiny a například tím, jak nakonec hlasují v Radě. Pokud nastane rozdíl mezi deklarací a výsledkem hlasování v Radě, může to naznačovat jistou povrchnost visegrádské spolupráce. Za irelevantní tedy nelze považovat ani schůzky Visegrádské skupiny před jednáními Rady Evropské unie, kde koordinují své postoje k projednávané agendě ještě před oficiálním hlasováním. Jednak mě budou zajímat závěry, které byly přijaty, ale také to, zda jsou na těchto jednáních vytvářeny hlasovací koalice. Zda mezi tím skutečně existuje rozdíl, ověřím analýzou některých hlasování v Radě. Soustředit se budu pouze na státy Visegrádské skupiny, na výsledky jednotlivých hlasování, a zda postupují v evropských otázkách jednotně jako hlasovací koalice (jak deklarují v oficiálních dokumentech typu programy předsednictví Visegrádské skupiny

nebo společných prohlášení představitelů zemí Visegrádské skupiny) nebo spíše jednají individuálně. Hlasování, na která se budu soustředit, se týkají pouze návrhů na změnu důležitých otázek pro Visegrádskou skupinu, tedy na změnu sektorových politik. Způsob vymezení těchto otázek byl již popsán výše. Výsledkem této části práce je identifikace společné pozice států Visegrádské skupiny v dílčích otázkách, které byly definovány jako důležité analýzou programů předsednictví Visegrádské skupiny. Pod pojmem společná pozice rozumějme, zda státy Visegrádské skupiny s těmito otázkami souhlasí, mají k nim výhrady, zcela je odmítají, nebo s jakými alternativami přicházejí, pokud vůbec. Analýza programů předsednictví Visegrádské skupiny je koncipována tak, aby v souladu s cílem práce přinesla jasné závěry v otázce postoje Visegrádské skupiny v debatě o budoucnosti Evropy.

Za důležité považuji zmínit, že ostatní témata a otázky, které jsou v rámci předsednických programů Visegrádské skupiny diskutována, nelze označit za marginální nebo nepodstatná. Nicméně vzhledem ke konceptu a rozsahu práce se budu věnovat pouze top agendě Visegrádské skupiny. V rámci analýzy programů předsednictví, ale i společných prohlášení představitelů států Visegrádské skupiny, jsem narazila na problém s dostupností interních dokumentů nebo záznamů z neveřejných jednání. Ty jsou v rámci ochrany národních zájmů neveřejné a tedy nepublikované.

3 Koncepční vymezení Visegrádské skupiny

3.1 Počátky vzniku Visegrádské skupiny

K založení Visegrádské skupiny došlo 15. února 1991 v maďarském Visegrádu, kdy byla podepsána deklarace o spolupráci tehdy ještě tři zemí. Rozšíření na současné čtyři členské státy přinesl až rozpad Československa v roce 1992. Slovenská republika se tak stala, jako samostatný stát, členem až v roce 1993. Visegrádská skupina vznikla jako uskupení států střední Evropy založené na pravidelném setkávání a koordinaci postojů, což mělo zajistit snazší zapojení do struktur Evropské unie nebo Severoatlantické aliance (Vláda České republiky 2018). Vznik meziinstitucionální spolupráce byl ale také motivován velmi podobnou historií těchto tří, respektive čtyř států střední Evropy a jejich snahou o nalezení nového politického směřování po pádu komunistického režimu. Přičemž právě tento formát spolupráce měl pomoci všem zúčastněným k naplnění cílů, které měly země dovést k suverenitě, demokracii a svobodě (Visegrádská skupina nedatováno a). Ústřední myšlenkou tedy bylo, postavit se úkolům, které čekaly při přechodu k parlamentní demokracii a čelit jim společně, což mělo přinést rychlejší a efektivnější překonávání těchto problémů než v případě individuálního postupu. Jak je uvedeno ve společné deklaraci z roku 1991, spolupráce měla být také navázána v oblasti kultury s respektem k národním odlišnostem nebo primárně v cestě k evropské integraci (Visegrádská skupina nedatováno b).

Právě integrace do západních struktur, jako je Evropská unie nebo Severoatlantická aliance, se stala hnacím motorem spolupráce po celá 90. léta. Země Visegrádské skupiny se, co nejdříve, chtěly vymanit z postkomunistických zemí a vrátit se mezi liberálně demokratické státy. Poté, co došlo k naplnění vymezených cílů a úspěšnému vstupu zemí, jak do Severoatlantické aliance, tak později i do Evropské unie⁵, došlo k ochlazení spolupráce.

⁵ Polsko, Maďarsko a Česká republika vstoupily do Severoatlantické aliance v roce 1999. Slovensko se připojilo později v roce 2004 (Informační centrum o NATO nedatováno). Do Evropské unie vstoupily všechny čtyři země společně v roce 2004 (Evropská unie nedatováno a).

V tuto dobu bylo zcela jasné, že je potřeba určit nový směr spolupráce a přehodnotit účel existence celé skupiny (Ehl 2011).

Jako problematické se také ukázalo institucionální ukotvení skupiny, které de facto neexistovalo. Spolupráce byla, a stále je, postavena na pravidelném setkávání v různých podobách a na různých úrovních. Nejčastěji se jedná o setkání na úrovni jednotlivých ministrů, hlav států nebo expertních skupin. Ve snaze odvrátit rozpad skupiny byl v roce 2000 založen Mezinárodní visegrádský fond jako nástroj pro podporu kulturní, vědecké nebo vzdělávací činnosti. Z fondu jsou dodnes hrazeny i přeshraniční aktivity jako výměna studentů nebo výměna vědeckých poznatků. Nadále zůstává jedinou organizační složkou Visegrádské spolupráce (Visegrad Group nedatováno).

3.2 Visegrádská spolupráce po roce 2004

Poté, co se opětovně podařilo nastartovat Visegrádskou skupinu skrze Mezinárodní visegrádský fond a všechny členské státy Visegrádské skupiny vstoupily do Evropské unie, došlo v roce 2004 na úrovni předsedů vlád k formulaci nových priorit spolupráce. Byla podepsána Kroměřížská deklarace, z které jednoznačně vyplývá, že veškeré aktivity Visegrádské skupiny se budou odvíjet od snahy být součástí evropské integrace, a pracovat na společných evropských cílech. Poměrně jasně zdůrazňovala důležitost regionálního charakteru spolupráce a posilování pozice skupiny v evropském prostředí. Zároveň také chtěly svými zkušenostmi pomáhat i dalším zemím ke vstupu do západních struktur. Což mohlo signalizovat, že se staví do pozice určitého dominantního regionálního uskupení, které je zkrátka relevantní v evropském prostředí (Visegrádská skupina 2004).

Původní cíle, jako vstup států Visegrádské skupiny do Evropské unie a Severoatlantické aliance, vycházející se zakládající deklarace z roku 1991, byly označeny za úspěšně naplněné. Z tohoto důvodu bylo potřeba vytyčit cíle nové, které určí budoucnost spolupráce států Visegrádské skupiny. Zároveň si státy Visegrádské skupiny uvědomovaly potřebu proměnit svůj přístup vůči evropské integraci. Již byly součástí Evropské unie a bylo potřeba soustředit se na novou

roli aktivního člena evropských struktur, který chce participovat na formování Evropské unie a její agendy. Kroměřížská deklarace, mimo jiné, zavedla strukturu pravidelného setkávání, a to na třech základních úrovních. Setkání na úrovni hlav států, tedy premiérů a prezidentů, mělo mít spíše symbolický význam a konat se mělo jen jednou ročně. Za daleko důležitější byla považována setkání na úrovni příslušných ministrů (v závislosti na projednávané agendě). Ministři byly v kontextu visegrádské spolupráce považováni za úroveň, která formuje společnou agendu, a ministři byli těmi, kdo koordinoval společné postoje. Zároveň si také dobře uvědomovaly svůj význam v evropském prostředí. Rada v podstatné části evropských politik rozhoduje kvalifikovanou většinou, což pro uskupení čtyř států jako je Visegrádská skupina představovalo určitou výhodu. Pokud by postupovaly koordinovaně v evropských otázkách, jednoduše by se mohlo stát, že jako hlasovací koalice by mohly promlouvat do výsledné podoby přijatých návrhů. Toto uvědomění také později dokazuje nastartování pravidelného setkávání před zasedáním Rady, přičemž témata, které dominovala těmto setkání, odpovídala projednávané agendě v Radě (Törö, Butler a kol. 2014: 370—375).

Poté, co byla v roce 2004 překonána krize Visegrádské spolupráce a uskupení dostalo nový směr a vizi, dařilo se dále posilovat vzájemné partnerství a hledat novou agendu. Za vyvrcholení těchto snah je považován rok 2009, kdy se státům Visegrádské skupiny dařilo prosazovat tradiční hodnoty a zájmy typické pro region střední a východní Evropy. Zejména od roku 2009 se pozornost Visegrádské skupiny upírala ke státům západního Balkánu nebo východní Evropy, které nebyly členy Evropské unie. Pozornost těmto regionům byla věnovaná v podobě politické angažovanosti Visegrádské skupiny, a také skrze konzultace na úrovni expertních skupin, kterých se účastnili jak zástupci Visegrádské skupiny, tak i zástupci ze zemí těchto regionů. Mezi lety 2009 a 2010 posiluje postavení Visegrádské skupiny jako celku také v evropském prostředí. Toho se státy Visegrádské skupiny snažily využít ve prospěch států západního Balkánu a států východní Evropy.

Chtěly, aby se otázce hlubší integrace věnovaly i tradiční členské státy Evropské unie. Primárně chtěly zabránit hlavně další stagnaci prohlubování spolupráce mezi těmito regiony a Evropskou unií (Kořan 2011: 68—71).

3.3 Visegrádská spolupráce od roku 2014

Za vrchol visegrádské spolupráce v kontextu koordinovaného postupu a artikulace společných požadavků na úrovni Evropské unie, je označována migrační krize v Evropě, která vypukla na přelomu let 2014 a 2015 a trvala až do roku 2017 (Bauerová 2018: 100). Ta totiž pro Visegrádskou skupinu představuje jednu z nejdůležitějších agend v rámci Evropské unie a aktivně se podílela na jejím řešení. V této otázce zaujala Visegrádská skupina jednotné stanovisko a jednoznačně se postavila do opozice vůči navrhovaným reformám. Tento střet, dominantně na lince Visegrádská skupina a jižní státy Evropské unie, stále visí ve vzduchu. Takto rezolutním přístupem Visegrádská skupina na jednu stranu upevnila svou pozici, kdy na unijní úrovni bylo jasné, že bez těchto států se Evropská unie nepohne vpřed. Na druhou stranu přišla o určitou důvěryhodnost z pohledu ostatních členských států a minimálně v této otázce je i dnes vnímána jako „troublemaker“ (Groszkowski 2018: *passim*).

Vzhledem k důležitosti migrační politiky pro státy Visegrádské skupiny a jejich výjimečné shodě v otázce řešení migrační krize není velkým překvapením, že je toto období považováno za jedno z nejúspěšnějších v historii spolupráce států Visegrádské skupiny. Zároveň je v této době spolupráce v rámci Visegrádské skupiny označována jako jedna z nejefektivnějších a nejužších. Dle některých zdrojů je zásluhou Visegrádské skupiny, jako platformy, že úspěšné formulování stanovisek k migrační politice bylo daleko jednodušší, než by tomu bylo v případě individuální artikulace jednotlivými členskými státy Visegrádské skupiny. Někteří autoři tvrdí, že se jí úspěšně podařilo artikulovat stanoviska a názory celého regionu střední Evropy (Bauerová 2018: 99—101).

3.4 Brexit jako „wake up call“ visegrádské spolupráce

Rok 2016 a britské referendum, které rozhodlo o vystoupení Velké Británie z Evropské unie, nebylo zásadní jen pro Evropskou unii, ale i pro spolupráci mezi státy Visegrádské skupiny. Rozhodnutí, které padlo v referendu, otřásl jejich pozicí, ale zároveň také přispělo k intenzivnímu koordinovanému postoji, který byl do té doby pozorovatelný jen v souvislosti s migrační krizí. Velká Británie a státy Visegrádské skupiny v mnoha ohledech tvořily koalici, která vyvažovala státy jako Francie nebo Německo. Ty dlouhodobě prosazují úzkou a těsnou spolupráci v rámci Evropské unie, zatímco Velká Británie stála na opačném pólu a upřednostňovala spíše volný svazek států. Obecně hájila státy, které do té doby nepřijaly společnou měnu euro, typicky právě státy Visegrádské skupiny (s výjimkou Slovenska). Vztahy na lince Velká Británie a Visegrádská skupina, ale nebyly pouze politického ražení. Velká Británie představovala pro tyto státy také obchodního a hospodářského partnera v podobě velkého exportního trhu pro visegrádský průmysl nebo široký pracovní trh pro obyvatele ze zemí Visegrádské skupiny (Zachová – Zgut a kol. 2019).

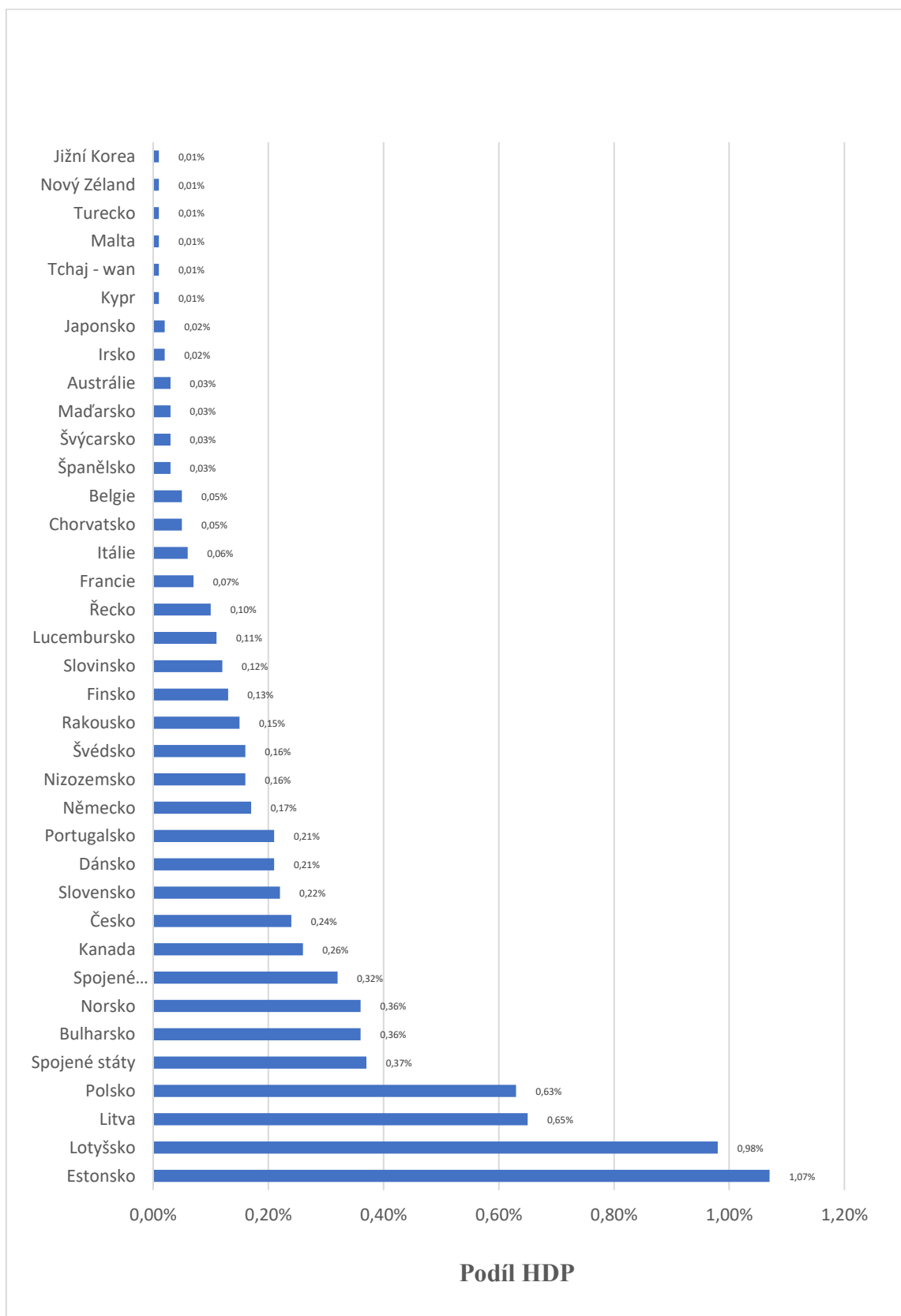
I přesto jaký zásah brexit pro státy Visegrádské skupiny znamenal, sama Visegrádská skupina vnímala určitý potenciál, který se tím nabízel. Potenciál v podobě příležitosti stát se důležitějším uskupením v rámci Evropské unie a nahradit tak silnou pozici Velké Británie. Z tohoto důvodu dochází v roce 2016 k těsnější spolupráci pod značkou Visegrádské skupiny. Snažily se více zapojovat do diskuse o dalším prohlubování evropské integrace, včetně zapojení do diskuse o formování evropské budoucnosti. Dle některých zdrojů byl odchod Velké Británie dobrá příležitost pro posílení jejich hlasovací pozice v Radě Evropské unie. Otvírala se také možnost, že by mohly státy Visegrádské skupiny, společně jako koalice, nahradit Velkou Británii v pozici opozičního hlasu vůči dominantnímu Bruselu (Janulewicz – Merheim-Eyre 2017; Visegrad Group 2016 a).

3.5 Útlum spolupráce států Visegrádské skupiny v roce 2022

Podobně jako migrační krize nebo brexit, také invaze Ruské federace na Ukrajinu na jaře roku 2022 rozhýbala dění uvnitř Visegrádské skupiny. V případě ruské války vedené na Ukrajině ale mluvíme zcela o opačné reakci uvnitř Visegrádské skupiny. Výzvy, které v průběhu doby přicházely k Visegrádské skupině, až do této chvíle, přiměly členské státy, aby stály při sobě, a donutilo je to k užší spolupráci. Zcela odlišný přístup Maďarska⁶ k nové situaci v Evropě vyústilo v krizi uvnitř skupiny. Zatímco Maďarsko je dlouhodobě nejbliže k putinově Rusku ze všech států v Evropské unii, Polsko, Česká republika ale i Slovensko naopak zastávají zcela opačný postoj. Postoj k Rusku, ještě před invazí na Ukrajinu, bylo jedno z témat, na kterém se státy Visegrádské skupiny neshodovaly, a tak ho jednoduše přesunuly na okraj visegrádského zájmu. To se změnilo po vpádu ruských vojsk na území Ukrajiny. Zatímco Polsko, Česká republika a Slovensko patří k jedním z největších dárců pomoci Ukrajině (v poměru k jejich HDP), Maďarsko se k pomoci staví velmi rezervovaně, jak je vidět na příslušném grafu (viz Graf 1). Výše vynaložených finančních prostředků na pomoc Ukrajině přitom odráží i jejich postoj v celé otázce. Maďarsko se stavělo proti zákazu dovozu ruského plynu a ropy do Evropy, odmítlo transfer zbraní pro Ukrajinu přes své území. Naopak zbylé tři členské státy skupiny jsou jak politickým, tak i materialistickým centrem podpory Ukrajiny. Odlišný postoj v otázce dokonce vedl ke zrušení plánové schůzky ministrů obrany Visegrádské skupiny, která se měla konat v Budapešti v květnu roku 2022. Maďarsko tak svým postojem přišlo o tradiční alianční partnery, jejichž podporu využívalo v rámci názorových střetů s ostatními členskými státy Evropské unie (Gosling 2022).

⁶ Maďarsko vzhledem ke svým úzkým vazbám s Ruskem, již od počátku invaze Ruska na Ukrajinu balancuje mezi Evropskou unií a Ruskou federací. Zatímco většina členských států Evropské unie projevuje podporu a solidaritu Ukrajině, Maďarsko velmi často je posledním členským státem, na který je potřeba čekat při přijímání celounijních rozhodnutí. Zároveň Maďarsko je zemí, která zakázala transfer zbraní pro Ukrajinu přes maďarské území. Média, která jsou pod kontrolou maďarské vlády, dále šíří ruskou propagandu. Obecně je Maďarsko popisováno jako stát s pro-ruským postojem k válce na Ukrajině (Simon 2022).

Graf 1: Podíl celkové bilaterální pomoci Ukrajině na HDP v %/stát 24.01.2022 – 15.01.2023

Zdroj: Statista 2023

Stagnaci spolupráce a částečné přerušení aktivit pod značkou Visegrádské skupiny dokazuje také program současného slovenského předsednictví Visegrádské skupiny. V porovnání s těmi, které byly vydané v době posílené spolupráce (například v letech 2015 a 2016), je mnohem obecnější a stručnější. Zároveň je zde invaze na Ukrajinu reflektována velmi okrajově, není zde popsán žádný společný plán nebo společná rezoluce, která by vyjadřovala konkrétní stanovisko vůči ruské invazi (Visegrad Group 2022: 2—8). Nejen tyto skutečnosti potvrzují ochlazení vztahů, za vypovídající můžeme také považovat slova českého ministra pro evropské záležitosti Mikuláše Beka. Ten označil spolupráci s Rakouskem nebo Německem v evropských otázkách za efektivnější v porovnání s Polskem a Maďarskem (Šafaříková 2021). Dále lze silně pochybovat, zda po invazi na Ukrajinu můžeme ještě hovořit o nějaké výraznější formě spolupráce. Což nepřímo potvrzuje krizi uvnitř Visegrádské skupiny (Dostál 2023).

Od založení Visegrádské skupiny v roce 1991 pozorujeme různé etapy spolupráce, ty se od sebe liší svou formou a intenzitou. To, co hrálo zásadní roli v podobě jejich spolupráce, byla vždy agenda, kterou státy Visegrádské skupiny řešily, ať už to byla agenda, která je spojovala nebo rozdělovala. Vysoká míra spolupráce je spojována se samotným obdobím vzniku v roce 1991, dále se snahou o artikulaci potřeb regionů střední a východní Evropy v letech 2009 a 2010 nebo s roky 2015 až 2017, kdy probíhala diskuse o budoucnosti Evropy ve světle migrační krize a brexitu. Naopak za „temné roky“ pro spolupráci v rámci Visegrádské skupiny označujeme období od roku 1999 do roku 2004, kdy státy dosáhly integrace do západních struktur, nebo zmiňované období po invazi Ruské federace na Ukrajinu na jaře roku 2022.

4 Visegrádská skupina v Evropské unii

4.1 Proměna pozice Visegrádské skupiny v Evropské unii

Visegrádská skupina nikdy nebyla považována za dominantní hlas v prosazování vlastní agendy nebo nastolování témat v Evropě. To se změnilo až v roce 2015 s příchodem migrační krize, kdy Visegrádská skupina vystupovala jednotně a poměrně razantně proti v rámci reformy migrační a azylové politiky. Postupem času, ve světle dalších evropských krizí, se migrační politika dostala do pozadí a hlavní pozornost byla upřena k brexitu. Ten z pohledu Visegrádské skupiny, coby hlasovací koalice, přinesl dvě zásadní výzvy pro jejich spolupráci. První výzvou byl návrh tehdejšího britského premiéra Davida Camerona, omezit veškeré sociální benefity pro migranty a pracující ve Velké Británii, kteří pocházejí z Evropské unie. Tento návrh se objevil ještě před referendem o brexitu a státy Visegrádské skupiny mu ihned věnovaly značně velkou pozornost, a to i po rozhodnutí o odchodu Velké Británie z Evropské unie. Tento problém, který trápil zejména Polsko, byla nakonec jediná agenda, ve které byla Visegrádská skupina schopna sjednotit svůj postoj a vystupovat jednotně na půdě Evropské unie v rámci vyjednávání o brexitu. Visegrádská skupina byla dle některých zdrojů, v kontextu omezení benefitů pro migranty z Evropy, označena za překážku, s kterou premiér Cameron nepočítal, když návrh předkládal. Bylo až překvapující, jak dokázal tento návrh spojit Visegrádskou skupinu a nastartovat efektivní spolupráci uvnitř skupiny, která nakonec přinesla reálné výsledky (Meislová 2019 a; Kirch 2019). Vlivem silného tlaku států Visegrádské skupiny a intenzivního vyjednávání mezi Velkou Británií a Evropskou unií, bylo dosaženo značného ústupku na britské straně. Návrh premiéra Camerona se podařilo omezit pouze na nově příchozí migranty z Evropy. Ti, kteří už ve Velké Británii žili před zavedením nových pravidel pro čerpání sociálních výhod, byli z tohoto omezení nakonec vyjmuti (Meislová 2019 b: 1267–1270).

Druhá výzva, před kterou Visegrádská skupina stojí, a kterou se jí dle některých nedaří naplno využít, je prostor po Velké Británii. Ve chvíli, kdy bylo

rozhodnuto o odchodu z Evropské unie, došlo k odchodu silného hlasu, který podporoval Evropskou unii jako volný svazek suverénních států. Tento přístup, jak již bylo zmíněno, korespondoval s představou zemí Visegrádské skupiny o evropské spolupráci. Právě z toho důvodu se předpokládalo, že tuto náročnou situaci bude Visegrádská skupina schopna přetavit do příležitosti. Možnost nahradit Velkou Británií na pozici lídra „opozičních“ států vůči představitelům federalistického pojetí Evropské unie, se ale doposud nepodařilo využít. Visegrádská skupina stála před jedinečnou příležitostí podílet se, ba co víc, promlouvat do budoucnosti Evropy včetně reforem Evropské unie. Ačkoli sama Visegrádská skupina deklarovala, že se chce po odchodu Velké Británie více angažovat a nastolovat témata, zatím se jí to příliš nedaří. Jedna z příčin je přitom poměrně jednoduchá, v některých otázkách nastává problém už v koordinaci společného postupu uvnitř skupiny. Státy skupiny nejsou schopné najít společný hlas, který by jim zajistil větší pozornost v Evropské unii (Merheim-Eyre–Janulewicz 2017). Dalším z důvodů může být i fakt, že bez Velké Británie to prostě nejde. Visegrádská skupina na to jednoduše nemá dostatečně silné postavení, aby plně nahradila Velkou Británii v Evropské unii, ale dá se předpokládat, že se bude snažit o vyvažování členských států zastávající federalistické pojetí Evropské unie (Dostál 2023).

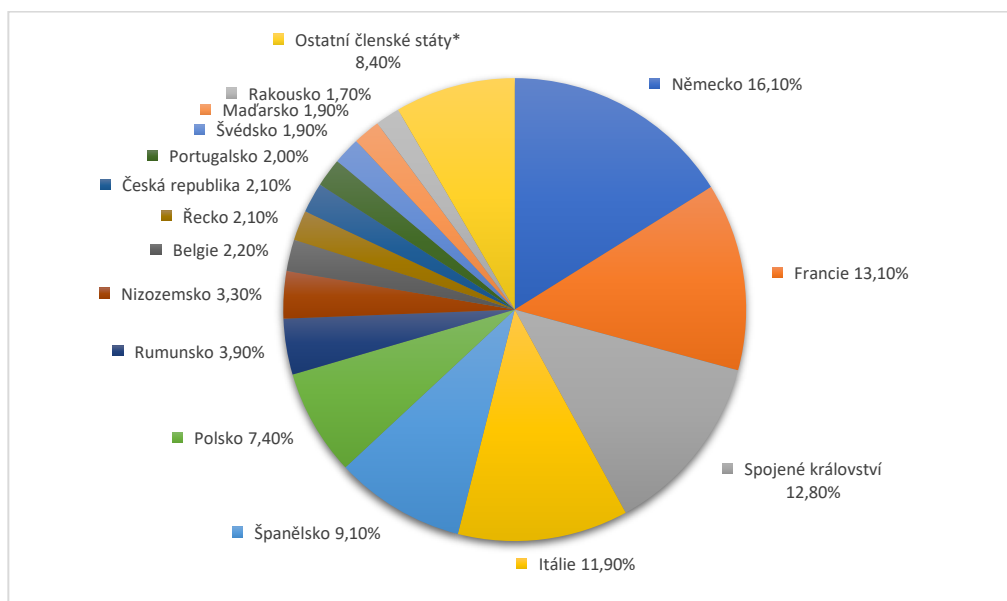
To, že Visegrádská skupina nedisponuje dostatečnými politickými kapacitami, aby byla schopná nahradit Velkou Británii v Evropské unii, je jen jeden z faktů, s kterým bychom měli pracovat, pokud chceme pochopit reálné postavení Visegrádské skupiny v Evropské unii. Druhým, možná i důležitějším faktorem v kontextu rozhodování v Radě Evropské unie⁷, je dostatečná hlasovací kapacita, respektive v případě Visegrádské skupiny nedostatečná.

⁷ V Radě se hlasuje třemi možnými způsoby a sice – kvalifikovanou většinou (pro návrh hlasuje 55 % členských států, které zastupují alespoň 65 % obyvatelstva EU), prostou většinou (pro návrh hlasuje 14 členských států) nebo jednomyslně. Konkrétní způsob hlasování závisí na schvalované agendě. Přičemž, aby vůbec mohlo dojít k hlasování, musí být přítomna nadpoloviční většina všech členských států (Generální sekretariát Rady nedatováno a).

V době, kdy byla Velká Británie členem Evropské unie, měla v Radě Evropské unie (dále jen „Rada“) silnou pozici. Tu jí v kontextu konstrukce kvalifikované většiny⁸ dával třetí nejvyšší počet obyvatel ze všech členských států Evropské unie. V roce 2016 její celkový podíl na počtu obyvatel unie tvořil 12,8 %. Zatímco státy Visegrádské skupiny ve stejné době, jak vyplývá z uvedeného grafu (viz Graf 2), reprezentovaly dohromady jen přibližně stejný počet obyvatel, tedy těsně přes 12,5 %. První dopad, který jednoznačně dokládají tato čísla, je ten, že odchodem Velké Británie došlo k oslabení hlasovací pozice členských států Visegrádské skupiny. Ty totiž s Velkou Británií patřily mezi takzvané „like-minded countries“, tedy mezi státy, které měly stejné názory, a v určitých otázkách v rámci Rady logicky tvořily hlasovací koalice. Z grafu také jednoznačně vyplývá, že odchodem takto velkého státu, co se týče počtu obyvatel, ještě více posílily státy jako Francie nebo Německo. Vzhledem k tomu, že právě tyto státy zastupují největší počet obyvatel z celé Evropské unie, bude pro menší státy Visegrádské skupiny daleko náročnější vytvořit počtem obyvatel dostatečně silnou hlasovací koalici, aby byly schopni ovlivňovat přijetí návrhů. V kontextu těchto skutečností tedy můžeme hovořit o určité marginalizaci celé Visegrádské skupiny vlivem odchodu Velké Británie z evropských struktur (Csornai 2017).

⁸ Princip dvojí většiny byl zaveden v roce 2014, používá se v případě, že se hlasuje o návrhu Komise nebo o návrhu vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Aby byl návrh přijat, je potřeba aby ho podpořilo 55 % všech členských států a zároveň tyto státy musí zastupovat aspoň 65 % všech obyvatel Evropské unie (Evropská unie nedatováno b).

Graf 2: Podíl celkového počtu obyvatel Evropské unie v %/členský stát k 01.01.2016

Zdroj: Csornai 2017

*méně než 1,5 %/stát: Bulharsko, Dánsko, Finsko, Slovensko, Irsko, Chorvatsko, Litvac, Slovinsko, Lotyšsko, Estonsko, Kypr, Lucembursko, Malta

Kromě toho, že brexit ztížil tvorbu hlasovacích koalic počtem obyvatel menším státům (typicky státům Visegrádské skupiny s výjimkou Polska), navíc ještě zvýhodnil počtem obyvatel velké státy, jak dokládá přiložená tabulka (viz Tabulka 1). Odchod Velké Británie znamenal snížení celkové počtu obyvatel Evropské unie, to vyústilo v nárůst procentuálního podílu na celkovém počtu obyvatel všech členských států Evropské unie. Největší nárůst však zaznamenaly typicky velké státy – konkrétně Německo, Francie a Itálie. Německo si zvýšilo svůj podíl na celkovém počtu obyvatel Evropské unie o 2,4 %. Což opět dokazuje, že reálná pozice menších států Visegrádské skupiny minimálně v Radě, není příliš silná (Göllner 2017: 3—6).

Tabulka 1: Rozložení hlasovacích sil v Radě⁹ před a po brexitu

	EU 28 před Brexitem - populace v %	EU 28 po Brexitu - populace v %	Změna po Brexitu - populace v %
Německo	16,1	18,5	2,4
Francie	13,1	15	1,9
Velká Británie	12,8	xxx	xxx
Itálie	11,9	13,6	1,7
Španělsko	9,1	10,4	1,3
Polsko	7,4	8,5	1,1
Rumunsko	3,9	4,4	0,5
Nizozemsko	3,3	3,8	0,5
Belgie	2,2	2,5	0,3
Řecko	2,1	2,4	0,3
Česká Republika	2,1	2,4	0,3
Portugalsko	2	2,3	0,3
Švédsko	1,9	2,2	0,3
Maďarsko	1,9	2,2	0,3
Rakousko	1,7	1,9	0,2
Bulharsko	1,4	1,6	0,2
Dánsko	1,1	1,3	0,2
Finsko	1,1	1,2	0,1
Slovensko	1,1	1,2	0,1
Irsko	0,9	1	0,1
Chorvatsko	0,8	0,9	0,1
Litva	0,6	0,7	0,1
Slovinsko	0,4	0,5	0,1
Lotyšsko	0,4	0,4	0
Estonsko	0,3	0,3	0
Kypr	0,2	0,2	0
Lucembursko	0,1	0,1	0
Malta	0,1	0,1	0
EU 27	87,2	100	12,8
Visegrádská skupina	12,5	14,3	1,8

Zdroj: Göllner 2017: 5—6, upraveno Autorkou

⁹ Autor pracuje s pojmem Evropská rada (Göllner 2017: 5—6).

5 Priority Visegrádské skupiny ve vztahu k Evropě a Evropské unii

Visegrádská skupina je organizace založena na pravidelném setkávání na úrovni hlav států, ministrů ale také expertních skupin. Koordinaci spolupráce mezi členskými zeměmi mají na starosti příslušné odbory jednotlivých ministerstev zahraničních věcí. O čem se bude uvnitř skupiny diskutovat, ovlivňují zejména ministerstva nebo jejich společné expertní skupiny. Nastolování agendy tak zaleží na členských státech a na jejich konkrétních potřebách. Nejčastěji přicházejí s tématy, která z jejich úhlu pohledu vyžadují spolupráci, respektive koordinovaný postup ať už na úrovni regionu Visegrádské skupiny nebo na úrovni Evropské unie. Do projednávané agendy se tak často dostávají témata, která vycházejí z národní politiky daného státu. Můžeme tedy říci, že výstupy Visegrádské skupiny, směřující mimo skupinu, na počátku vycházejí z národních zájmů konkrétního členského státu. Pokud v rámci skupiny panuje dostatečná shoda, a jedná se o téma důležité i pro zbylé členské státy, koordinuje se společný postoj, respektive se toto téma definuje jako jedna z priorit v rámci předsednictví ve Visegrádské skupině. Předsednictví trvá zpravidla jeden rok, a sice vždy od července do června následujícího roku. Následně je zakončeno oficiálním summitem premiérů všech členských zemí Visegrádské skupiny, a kontinuálně na něj navazuje nové předsednictví, ihned po skončení summitu (Dostál 2023; Ministerstvo zahraničních věcí České republiky nedatováno).

Na začátku každého předsednictví předsedající země představí svůj program, ve kterém jsou jasně definované priority vztahující se jak k regionální, tak i k evropské agendě. Priority vycházejí primárně z témat, která jsou důležitá pro členské státy Visegrádské skupiny, na druhé straně se do nich promítá i postoj států Visegrádské skupiny k aktuálnímu mezinárodnímu dění. Přičemž hlavní vliv na jejich formulaci má postoj k dění v Evropě. Z toho důvodu je relevantní považovat témata obsažená v jednotlivých programech předsednictví za ty

nejdůležitější pro Visegrádskou skupinu jako celek. V této kapitole se proto budu věnovat všem programům jednotlivých předsednictví od roku 2016 včetně posledního programu Slovenského předsednictví, které končí v červnu roku 2023 a zaměřím se na jejich podobnosti a odlišnosti. Součástí této kapitoly je také grafické zpracování proměny prioritizace jednotlivých témat, která se ve sledovaném období v programech objevují (viz Tabulka 2). Jednotlivé tematické oblasti byly stanoveny na základě výskytu témat v rámci analyzovaných programů předsednictví. Barevně zvýrazněna jsou pak ta témata, která dle metodologie¹⁰ této práce splňují kritéria pro označení za top agendu pro státy Visegrádské skupiny.

5.1 Polské předsednictví 2016–2017

Program Polského předsednictví pro období od července roku 2016 do června roku 2017 byl ovlivněný především dvěma tématy, stejně jako jeho hlavní priority, a sice migrační krizí a nadcházejícím referendem o setrvání Velké Británie v Evropské unii. Pro řešení těchto témat, byl z pohledu států Visegrádské skupiny, vyžadován koordinovaný postup na unijní úrovni, legislativní návrhy nebo širší reformy některých sektorových politik Evropské unie. To vyplývá ze samotného programu. V reakci na situaci v Evropě v roce 2015 a 2016 Polsko sestavilo seznam pěti priorit pro celou Visegrádskou skupinu¹¹. Ústředními tématy celého Programu (v případě, že neuvažujeme témata regionální charakteru) byla koordinace společného postoje zejména v otázkách migrace, energetiky, klimatické politiky, digitalizace, bezpečnosti, kohezní politiky v Evropské unii nebo evropská integrace. Pod evropskou integrací, v kontextu tohoto předsednictví, rozumíme institucionální otázky spojené s budoucností Evropské unie, jako je posilování pozice členských států, důraz na konsenzuální způsob rozhodování v Radě a podobně.

¹⁰ Viz kapitola 2 Metodologie

¹¹ Výčet pěti priorit Polského předsednictví 2016-2017 - Silný hlas V4 v Evropské unii, Vytváření synergií prostřednictvím rozšířeného dialogu, Bezpečnost a stabilita regionu, Identita a viditelnost V4 nebo Soudržnost a propojení (Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland 2016: 7).

Otázky reformy společné zemědělské politiky nebo vnitřního trhu byly potom označovány jako „další témata spolupráce“ a nelze je tedy považovat za klíčová pro toto předsednictví (Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland 2016: passim).

Obecně Visegrádská skupina ve vztahu k evropské integraci a Evropské unii zastávala poměrně jasné stanovisko – chtěla se podílet na řešení současných krizí, aktivně se podílet na další integračním procesu nebo na formování evropské agendy. V souladu s principy visegrádské spolupráce chtěla být uskupením se silnou pozicí v evropských strukturách, a zároveň chtěla být hlasem celého regionu střední Evropy v rámci evropské integrace (Vláda České republiky nedatováno). Jinak tomu není ani v případě tohoto předsednictví, které se k Evropské unii a integraci staví v souladu s těmito obecnými postoji, které státy Visegrádské skupiny zastávají dlouhodobě (Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland 2016: 17).

V otázce migrační krize bylo nejvíce pozornosti věnováno jednak nalezení jejího efektivního řešení, ale také reformě migrační politiky. Visegrádská skupina chtěla participovat na reformě Společného evropského azylového systému v podobě revize Dublinského systému¹². S řešením migrační krize byla ale také úzce spojována bezpečnost v Evropě, která byla pro toto předsednictví velmi důležitá. Zajištění bezpečnosti asociovaly jednak s posílením národních hranic států Visegrádské skupiny, tak i s posílením hranic celé Evropy (Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland 2016: 8—9; 27—29).

Otázku energetické bezpečnosti chtěly státy Visegrádské skupiny akcentovat na unijní úrovni, a to hlavně v kontextu transparentnosti mezivládních kontraktů na dodávky energií včetně debaty o diversifikaci dodavatelů a přírodních zdrojů plynu, nebo jaderné energetice jako obnovitelném zdroji energie. Za důležitý

¹² Dublinským systémem je systém nastavený mezi členskými státy Evropské unie, dále mezi Norskem, Islandem, Lichtenštejnskem a Švýcarskem. Tento systém určí jeden stát, kde je vedeno řízení o mezinárodní ochraně. Předchází se tak účelovému vedení tohoto řízení souběžně ve více státech. Stát je určen dle definovaných kritérií (Ministerstvo vnitra České republiky nedatováno).

projekt na cestě k dosažení energetické bezpečnosti byl považován projekt nového jižního plynového koridoru. Ten měl v souladu s energetickou bezpečností zajistit diversifikaci plynových dodávek pro celou jihovýchodní Evropu (Szöke 2022).

Vzhledem k tomu, že státy Visegrádské skupiny byly podporovatelem zelené politiky v době ratifikace Pařížské dohody, není překvapením, že poměrně velká část polského programu byla věnována právě této otázce. V souvislosti s evropskou budoucností a zelenou politikou se chtěly podílet na diskusi o implementaci Rámce pro oblast klimatu a energetiky na úrovni Evropské rady (Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland 2016: 11—13).

5.2 Maďarské předsednictví 2017-2018

Program Maďarského předsednictví, sestavený pro období od července 2017 do června 2018, stavěl své priority na dvou krizích, které v této době v Evropě doznávaly, a sice migrační krize a vyjednávání o odchodu Velké Británie z Evropské unie. Už tady můžeme pozorovat první kontinuitu na předchozí Polské předsednictví. V kontextu těchto krizí zdůrazňoval potřebu řešit je na unijní úrovni, což vyžadovalo aktivní participaci států Visegrádské skupiny v diskusi na téma budoucnost Evropy. V souladu se zvyklostí, která je typická pro programy předsednictví, tak i to Maďarské přišlo se čtyřmi oblastmi spolupráce, na které se měly členské státy soustředit¹³ (Ministry of Foreign Affairs and Trade of Hungary 2017: 6).

Evropský Visegrád, jako první část programu, se věnoval evropské integraci a pozici Visegrádské skupiny v tomto procesu. Maďarsko představilo, na čem je potřeba pracovat, aby se Evropská unie mohla posunout kupředu. Evropská unie by měla být silný celek založený na posílené pozici členských států Evropské unie, zároveň by se mělo aktivně pracovat na tom, aby nedošlo k žádné další fragmentaci. Velmi zajímavé je pak upřednostňování „lepší a silnější Evropy“ na

¹³ Seznam priorit Maďarského předsednictví v období 2017-2018 - Evropský Visegrád, Regionální Visegrád, Digitální Visegrád a Globální Visegrád (Ministry of Foreign Affairs and Trade of Hungary 2017: 6).

úkor konceptu „více Evropy“. To je termín, který označuje prohlubování integrace u států, které jsou již připravené postoupit v integraci o kousek dál. Nejen to napovídá, že Visegrádská skupina odmítá vícerychlostní Evropu. Potvrzuje to také svým důrazem na dodržování zakládajících smluv, z kterých nepřímo vyplývá, že další integrace by měly členské státy dosahovat společně. Prioritou přetrvávalo také dodržování principu subsidiarity, posilování národních parlamentů v rámci rozhodovacích procesů v Evropské unii, nebo respektování Evropské rady jako vedoucí instituce, která zodpovídá za nastolování evropské agendy. Důležitým tématem bylo také vyjednávání o odchodu Velké Británie z Evropské unie, kde Visegrádská skupina volala po co nejužších vazbách s Velkou Británií a zachování co možná největší otevřenosti. V porovnání s předchozím Polským předsednictvím, které se taktéž věnovalo evropské integraci, není vidět změna jejich postoje. Postoj států Visegrádské skupiny k evropské integraci byl tedy spíše konzistentní (Ministry of Foreign Affairs and Trade of Hungary 2017: 7—10; Svoboda 2012).

Velmi výrazná zůstala také otázka migrace a budoucího azylového systému, který měl být v Evropské unii přijat konsenzuálně, což je obdobné s přístupem během Polského předsednictví. Tam, kde nastala změna, je otázka bezpečnosti. Zatímco Polské předsednictví věnovalo bezpečnosti v Evropě značnou část programu, v maďarském programu bylo spojeno pouze s řešením migrační krize. Dále už s ní operovaly jen v kontextu regionální spolupráce. Podobně můžeme také srovnat prioritizaci dalších politik jako je kohezní politika, společná zemědělská politika, energetika nebo klimatické politiky. Zatímco Polské předsednictví kladlo důraz na energetiku, kohezní a klimatickou politiku, u Maďarského předsednictví to byly spíše okrajové otázky a daleko více se například věnovalo reformě společné zemědělské politiky. Což dokazuje proměnu prioritizace určitých témat v čase mezi jednotlivými předsednictvími v závislosti na aktuálním dění v Evropě. Zatím co Polské předsednictví ještě reagovalo na ratifikaci Pařížské dohody a cílilo na dodržování dohodou stanovených cílů, Maďarské předsednictví už se více věnovalo společné zemědělské politice. A to

z toho důvodu, že právě během Maďarského předsednictví měla Evropská komise přijít s návrhem na reformu společné zemědělské politiky po roce 2020. Naopak, kde můžeme najít shodu je digitalizace, tady stále platí, že se jedná o prioritu (Ministry of Foreign Affairs and Trade of Hungary 2017: 10—28).

5.3 Slovenské předsednictví 2018-2019

Slovenské předsednictví, pro období od července 2018 do června 2019, svým programem reagovalo na tehdejší dění v Evropě, zejména na volby do Evropského parlamentu, které se konaly na jaře roku 2019 nebo na vyjednávání o odchodu Velké Británie z Evropské unie. V otázce brexitu tak kontinuálně navazuje hlavně na předchozí Maďarské předsednictví. Visegrádská skupina pod slovenským vedením stanovila tři priority¹⁴. Silná Evropa odkazovala jednak k představě Visegrádské skupiny o institucionálním fungování Evropské unie, zároveň také popisovala, jakým způsobem budou státy Visegrádské skupiny přistupovat k pozměňovacím návrhům jednotlivých sektorových politik. De facto shodně, jako tomu bylo u předchozích dvou předsednictví, bylo popisováno, jakým způsobem by měla Evropská unie fungovat. Důraz byl opět kladen na posílenou pozici členských států a jejich národních parlamentů v rozhodovacích procesech. Zajímavá byla zmínka o návrhu na zřízení společného unijního ministra financí a ekonomiky, nicméně nijak nevyjádřily, zda tuto myšlenku podporují či nikoliv. V kontextu ekonomických otázek také zmiňovaly klíčová vyjednávání o podobě Víceletého finančního rámce po roce 2020 (Visegrad Group 2018: 2—5).

Kde se program Slovenského předsednictví jednoznačně protíná s Maďarským předsednictvím, je v otázce kohezní politiky a jejího dalšího fungování po roce 2020. Vzhledem k tomu, že je tato politika označována za tradiční evropskou politiku, stejně jako společná zemědělská politika, chtěly státy Visegrádské skupiny koordinovat společný postoj k otázce její budoucí podoby. Samozřejmě pokud se bavíme o důležitých politikách pro Visegrádskou skupinu,

¹⁴ Seznam priorit pro Slovenské předsednictví v období 2018-2019 - Silná Evropa, Bezpečné prostředí a Chytrá řešení (Visegrad Group 2018: 3).

i v rámci tohoto předsednictví byl opět velký prostor věnován budoucí podobě nového azylového systému, nebo odstranění dvojí kvality potravin pod hlavičkou společné zemědělské politiky. Například dvojitá kvalita potravin se ještě během Polského předsednictví v roce 2016 neobjevovala, v tom Maďarském už ano. Pokud zůstaneme u těch témat, které se neobjevují poprvé, nelze vynechat energetiku. V této otázce se pak jedná zejména o koordinovaný postup v rámci závěrečných vyjednávání k legislativnímu návrhu na vznik Energetické unie (Visegrad Group 2018: passim).

Tam, kde můžeme pozorovat asi největší posun oproti předchozímu Maďarskému předsednictví je otázka bezpečnosti. Zatímco dříve bylo toto téma spojováno v podstatě jen s migrační krizí a s posílením vnějších hranic jak států Visegrádské skupiny, tak celé Evropy, u Slovenského předsednictví to bylo jinak. Bezpečnosti byl věnován celý jeden tematický blok – Bezpečné prostředí. V první řadě byl největší důraz samozřejmě kladen na vyřešení migrační krize, ale nově identifikovaly i další hrozby, které bylo potřeba řešit jako například terorismus nebo kybernetické útoky. Zajímavý je také důraz na posilování bezpečnosti a obranné spolupráce mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí nebo závazek nadále poskytovat pomoc a podporu Ukrajině (Visegrad Group 2018: 13—18).

5.4 České předsednictví 2019-2020

Program Českého předsednictví, v období od července 2019 do června 2020, je v porovnání s předchozími programy koncipován jiným způsobem. Ačkoli byl program rozdělen do dvou programových priorit a sice Rozumná řešení a Revoluční technologie, dále byl také rozdělen podle agendy, kterou mají v gesci jednotlivá ministerstva. V porovnání s předchozími programy byl také do značné míry stručnější, obecnější a jeho větší část byla spíše věnována spolupráci uvnitř Visegrádské skupiny, která nemá celoevropský přesah. Nicméně obsah programu Českého předsednictví byl taktéž odrazem tehdejšího dění v Evropě. Ovlivněn byl zejména vyjednáváním o Víceletém finančním rámci 2021-2027, vyjednáváním o odchodu Velké Británie z Evropské unie nebo problémy spojenými s migrací.

Můžeme tedy říci, že i to České předsednictví kontinuálně navazovalo na předchozí předsednictví, kde ta ústřední témata byla téměř identická (Visegrad Group 2019: *passim*).

Pokud se nejdříve zaměřím na kontinuitu prioritních témat mezi programy, určitě je důležité zmínit společnou zemědělskou politiku a dvojí kvalitu potravin. Zatímco v rámci prvního analyzovaného programu Polského předsednictví toto téma vůbec nezaznívalo, v programu Českého předsednictví už se jednalo o druhou nejvyšší prioritu v rámci společné zemědělské politiky. Pozorujeme tedy proměnu relevance tématu, kdy státy Visegrádské skupiny toto téma stále více prioritizovaly. V kontextu navazování na předchozí předsednictví byl stejný důraz kladen na institucionální otázky Evropské unie, přičemž pozice států Visegrádské skupiny se nezměnila. Za důležité i nadále považovaly migrační politiku, nicméně bylo jí věnováno méně pozornosti než například v rámci Maďarského předsednictví v roce 2017. Poslední téma, které se objevilo a navazovalo minimálně na dvě předchozí předsednictví je Víceletý finanční rámec. Vyjednávání o jeho finální podobě, mělo být dle států Visegrádské skupiny, přizpůsobeno nové situaci v Evropské unii, která nastala rozhodnutím o odchodu Velké Británie z Evropské unie. Víceletý finanční rámec proto měl reagovat na tuto změnu a pomoci členským státům Evropské unie s překonáním hospodářských dopadů, které vystoupení Velké Británie přinese (Visegrad Group 2019: 6—20).

5.5 Polské předsednictví 2020-2021

Krátce před začátkem Polského předsednictví ve Visegrádské skupině v červenci roku 2020 v Evropě nastala bezprecedentní situace spojená s pandemií Covid-19. Pandemie zcela změnila dosavadní pořádky v Evropě a odstartovala novou etapu v otázce evropské spolupráce. Polské předsednictví opustilo témata, která do té doby v předsednických programech hrála prim, jako migrační krize nebo vystoupení Velké Británie z Evropské unie.

Visegrádská skupina pod polským vedením zcela přesunula svou pozornost směrem ke krizi způsobené pandemií Covid-19, a ke znovunastartování Evropy. V reakci na to Polské předsednictví představilo čtyři priority¹⁵ (Kandřík 2023; Visegrad Group 2020: 3—4).

Program Polského předsednictví se zabýval úzkou skupinou témat. Do velké míry zůstal u dílčích témat, která byla prioritní i v rámci předchozího Českého předsednictví. Mezi ně patří Víceletý finanční rámec včetně chystaného nástroje obnovy „Next Generation EU“¹⁶, legislativní balík pro kohezní politiku obsahující návrh na vznik Fondu pro spravedlivou transformaci, společná zemědělská politika, migrační politika nebo klimatická politika. V otázce klimatické politiky byl vůbec poprvé zmíněn „European Green Deal“¹⁷, ke kterému se Visegrádská skupina stavěla poměrně rezervovaně a ve světle problémů, které spolu s pandemií přišly, očekávala další jednání na téma zelené transformace. Na okraji zájmu, stejně jako u všech předchozích předsednictví, nezůstala ani otázka členství států Visegrádské skupiny v Evropské unii a s tím spojené institucionální otázky. Zde zůstala pozice neměnná, za to daleko více byla zdůrazňována důležitost členství v této struktuře v krizových dobách. V době Polského předsednictví se také konala Konference o budoucnosti Evropy, k jejím závěrům, dle programu, chtěly státy Visegrádské skupiny zaujmout společné stanovisko. Co se týče energetiky nebo digitalizace, v programu byla těmto tématům věnována pozornost, nicméně se nevěnovaly konkrétním návrhům ani nedošlo k iniciování společného postupu nebo ke koordinaci společných zájmů s přesahem na unijní úroveň. Z toho důvodu

¹⁵ Seznam priorit Polského předsednictví v období 2020-2021 - Silná Visegrádská skupina v silné Evropě, Návrat k normálu, Mezilidský kontakt a Digitální Visegrádská skupina (Visegrad Group 2020: 4).

¹⁶ Jedná se o finanční fond pro členské státy Evropské unie, tyto finanční prostředky by měly členským státům pomoci vyrovnat se s dopady pandemie Covid-19. Zároveň by tyto finanční prostředky měly pomoci státům k transformaci na ekologické a moderní ekonomiky (Evropská unie, nedatováno).

¹⁷ Zelená dohoda pro Evropu je soubor návrhů na zelenější Evropskou unii. Jejím cílem je do roku 2030 snížit produkci skleníkových plynů na 55 % oproti roku 1990. Týká se zejména oblastí jako je doprava, energetika nebo klima (Evropská komise nedatováno a).

jsou tyto témata vnímána spíše jako nedůležitá, stejně jako tomu bylo i u předchozích předsednictví (Visegrad Group 2020: 5—38).

Poslední důležitá část Polského předsednictví byla bezpečnost v Evropě a společná obranná politika. Tady je vidět poměrně velká kontinuita se Slovenským předsednictvím na přelomu let 2018 a 2019. Zatímco ostatní zmiňovaná předsednictví otázku bezpečnosti podmiňují vyřešením migrační krize a posílením vnějších hranic Evropy, toto předsednictví vidělo bezpečnost v o něco širší perspektivě. Kromě migrační krize se věnovalo otázce posilování obranné spolupráce mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí nebo novému Strategickému kompasu¹⁸. Přičemž k návrhu Strategického kompasu chtěly státy Visegrádské skupiny přistoupit společně a v debatě o jeho podobě vystupovat koordinovaně a jednotně. Překvapivě méně důležitou otázkou i nadále zůstalo zdravotnictví. Ačkoli Polské předsednictví dávalo velký důraz na vážnost zdravotnické krize, v programu to bylo spíše spojováno s ekonomickými dopady. Sekce věnována zdravotnictví obsahovala převážně obecné deklarace nebo stručný popis problému, ale nepřicházela s žádnými návrhy na řešení. Daleko větší pozornost byla věnována alokaci finančních prostředků z jednotlivých finančních nástrojů obnovy (Visegrad Group 2020: 28—38).

5.6 Maďarské předsednictví 2021-2022

Maďarské předsednictví svým programem a prioritami, v období od července 2021 do června 2022, reagovalo na doznívání krize způsobené pandemií Covid-19 a soustředilo se na obnovu a budoucnost Evropy po této krizi. Jako klíčové byly definované tři priority¹⁹. Věnovalo se také probíhající Konferenci o budoucnosti Evropy, kterou spojovalo s příležitostí pro otevření diskuse o institucionálních otázkách týkajících se Evropské unie. Nicméně, co se týče reflexe přijatých závěrů

¹⁸ Strategický plán Evropské unie na posílení bezpečnosti v Evropě. Schválením tohoto plánu členské státy Evropské unie reagují ne zhoršující se bezpečností prostředí v Evropě i ve světě. Plán má vést i k posílení obranné politiky Evropské unie (Generální sekretariát Rady 2022 a).

¹⁹ Výčet priorit Maďarského předsednictví v období 2021-2022 - Stabilita, Znovuotevření a Partnerství (Visegrad Group 2021 a: 3).

Konference, nijak se k nim nevyjadřovalo, a odpovědnost přesouvalo spíše na Evropskou radu, která se jimi měla zabývat (Visegrad Group 2021 a: 1—5).

Co se týče klíčových témat předsednictví, ve většině z nich Maďarské předsednictví navazuje na předchozí Polské předsednictví. Konkrétně se to týká Víceletého finančního rámce a vyjednávání o pomoci skrze finanční fond „Next Generation EU“, klimatické politiky, migrace a reformy azylového systému nebo společné zemědělské politiky včetně strategie „Farm to Fork“²⁰, která je součástí „European Green Deal“. Velký posun v prioritizaci nastal v otázce bezpečnosti, respektive v tom, čím je bezpečnost podmíněna. Zatímco na přelomu let 2017 a 2018 Maďarské předsednictví bezpečnost spojovalo jen a pouze s vyřešením migrační krize, toto předsednictví ji spojovalo i s dalšími faktory. Za důležité, podobně jako to mělo Slovenské nebo Polské předsednictví, bylo považováno řešení terorismu a extremismu, posilování regionální obranné spolupráce, nebo spolupráce se Severoatlantickou aliancí. V programu také zazníval cíl zvýšit podíl financí, které státy Visegrádské skupiny vydávají na obranu, a sice dodržovat závazek vydávat na obranu 2 % hrubého domácího produktu. Naposledy se také vrátil k otázce dvojí kvality potravin, kterou výrazně prosazovalo České předsednictví na přelomu let 2019 a 2020 (Visegrad Group 2021 a: 6—32).

5.7 Slovenské předsednictví 2022-2023

Program Slovenského předsednictví, v období od července 2022 do června 2023, je posledním analyzovaným programem. Vznikl v době, kdy se Evropa a celý svět potýkal s další bezprecedentní situací způsobenou invazí Ruské federace na Ukrajinu. Invaze nevyústila jen v bezpečnostní krizi v Evropě, ale také v rozpor mezi státy Visegrádské skupiny, který vedl k útlumu spolupráce v rámci skupiny²¹. Zhoršené vztahy mezi členskými státy po této invazi se také negativně promítají do předsednického programu Slovenska. Jedná se o jednoznačně nejstručnější program ze všech, které byly v rámci této práce analyzované, což napovídá o

²⁰ Strategie, která je součástí European Green Deal, jejím cílem je přetransformovat současný systém zemědělství na zdravější a udržitelnější (Evropská komise nedatováno b).

²¹ Viz kapitola 3.5 Útlum spolupráce států Visegrádské skupiny v roce 2022

přetrvávající krizi Visegrádské skupiny. Jeho obecnost, zejména v otázce bezpečnosti, zase poukazuje na nízkou míru shody mezi státy Visegrádské skupiny v této otázce. Zvláště pokud to porovnáme s mírou pozornosti, která byla bezpečnosti věnována v předsednických programech ještě před invazí na Ukrajinu (Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenskej republiky 2022: *passim*).

V rámci Slovenského předsednictví byly sestaveny celkem čtyři priority²². V návaznosti na předchozí předsednictví klíčovými otázkami z priority Ekonomika zůstávají společná zemědělská politika včetně strategie „Farm to Fork“, nově také revize směrnice o udržitelném používání pesticidů, ke které by chtěly státy Visegrádské skupiny zaujmout společné stanovisko. Podstatná část celého programu je věnována prioritě Udržitelnost, kam spadá klimatická politika a financování zelené transformace. Marginální není ani téma migrace, zařazené pod prioritu Udržitelnost, nebo evropské integrace. Ta jako jediná stojí nad čtyřmi prioritami a je jí věnován samostatný blok v programu, což nám může naznačovat určitou nadřazenost nad ostatnímu tématy. V kontextu evropské integrace státy Visegrádské skupiny deklarují záměr podílet se na budování silné a efektivní Evropské unie. Poslední téma v rámci priority Propojení, které programem rezonuje, je energetika v souvislosti se snahou dále posouvat nezávislost na ruských energetických surovinách v celé Evropské unii. Nicméně i v tomto případě zcela absentuje návrh společného postupu nebo koordinace pod značkou Visegrádské skupiny. Jedná se spíše o obecný popis situace v oblasti energetiky v Evropě a ve světě (Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenskej republiky 2022: 3—8).

5.8 Závěry analýzy programů předsednictví Visegrádské skupiny

V návaznosti na provedenou analýzu všech programů předsednictví Visegrádské skupiny ve sledovaném období od roku 2016 do roku 2022 byla

²² Výčet priorit Slovenského předsednictví pro období 2022-2023 - Propojení, Ekonomika, Udržitelnost a Lidé (Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenskej republiky 2022: 3).

vyhodnocena celkem tři témata jako klíčová pro visegrádkou spolupráci (viz Tabulka 2). Za nejdůležitější otázku je považována migrace, společná zemědělská politika a evropská integrace.

V kontextu migrace programy předsednictví hovoří čistě o migraci ze zemí třetího světa, aktivně se proti ní vymezují a označují jí za nežádoucí jev, jehož řešení je potřeba nalézt na úrovni Evropské unie se zapojením všech členských států. Například pro Maďarské předsednictví v letech 2017-2018 znamenalo vyřešení migrační krize zajištění bezpečnosti pro celou Evropu, což nám dokazuje nakolik je toto téma pro státy Visegrádké skupiny významné. I přesto že migrační krize postupem času ztrácela v Evropě pozornost, státy Visegrádké skupiny ji udržují jako nejdůležitější agendu ve všech analyzovaných předsednických programech. Největší pozornost je pak věnována budoucí podobě migrační a azylové politiky včetně chystaného paktu o migraci a azylu.

Společná zemědělská politika byla na základě provedené analýzy vyhodnocena jako jedna z top agendy pro státy Visegrádké skupiny. Jedinou výjimkou je Polské předsednictví v letech 2016-2017, kdy společná zemědělská politika stála spíše na okraji zájmu. To mohlo být způsobeno prioritizací klimatických politik, které byly po ratifikaci Pařížské dohody značně diskutovaným tématem. Změna nastává spolu s Maďarským předsednictvím v letech 2017-2018, kdy se zemědělství dostává mezi nejdůležitější agendu, zejména v kontextu chystané reformy společné zemědělské politiky po roce 2020. Nic se na tom nemění ani v následujících předsednictvích. Později stále více zaznívá potřeba podílet se na reformě, ale také se objevuje zcela nová iniciativa – boj proti dvojí kvalitě potravin. Z toho se postupem času stala zcela klíčová otázka pro státy Visegrádké skupiny. Podobný „boom“ zažila také strategie „Farm to Fork“, kterou se státy Visegrádké skupiny začaly aktivně zabývat od Maďarského předsednictví v letech 2021 a 2022. Pozornost si ale tato strategie udržela i v rámci posledního analyzovaného programu Slovenského předsednictví v letech 2022 a 2023.

Evropská integrace je ve všech analyzovaných předsednických programech státy Visegrádské skupiny vnímána poměrně zešíroka. Jednak je to téma, kterému je jednoznačně věnována největší pozornost ve všech předsednických programech, na druhou stranu obsah programů v této agendě je téměř identický. Obecně se postojí příliš nemění, zároveň se soustředí pořád na stejná témata. Do agendy evropské integrace je typicky řazena institucionální reforma po odchodu Velké Británie z Evropské unie, otázka rozšiřování Evropské unie nebo úprava pravomocí jednotlivých orgánů Evropské unie. Zejména v době velké krize, jakou byla pandemie Covid-19, zdůrazňují, jak důležité a prospěšné je být součástí Evropské unie. V souvislosti s brexitem pak hovoří o nutnosti reformy Evropské unie s cílem, zamezit další fragmentaci společenství. To totiž Evropskou unii oslabuje. Za důležité považují návrat k původnímu smyslu vzniku Evropské unie, a sice soustředit se na ekonomickou spolupráci. S tím také souvisí jejich snaha o posilování principu subsidiarity.

Další tematické oblasti jako jsou klimatické politiky nebo hospodářské a finanční otázky jsou taktéž pro státy Visegrádské skupiny důležitou oblastí spolupráce, nelze je však považovat za top agendu. Proměna prioritizace těchto témat ve sledovaném období byla o poznání větší, než tomu bylo u právě u migrace, společné zemědělské politiky nebo evropské integrace. Zároveň více předsednických programů je stavělo na okraj zájmu. Konkrétně například Slovenské předsednictví v letech 2018 a 2019 příliš nereflektuje klimatické politiky. Naopak, co může být zarážející v otázce proměny prioritizace témat, je důležitost agendy zdravotnictví během pandemie Covid-19. Polské předsednictví, které začalo v červenci roku 2020 bezprostředně po začátku pandemie, prakticky s agendou zdravotnictví vůbec nepracuje. Spíše se řeší ekonomické dopady krize nebo kompenzace ze strany Evropské unie pro členské státy.

Podstatná část všech analyzovaných programů se věnuje spolupráci regionální charakteru v mnoha projektech a agendách, které jsou většinou stejné ve všech předsednických programech. Jedná se zejména o spolupráci v oblasti energetiky, bezpečnosti, infrastrukturních staveb, jakou jsou vysokorychlostní tratě nebo

vlakové koridory. Mezi další oblasti spolupráce, pod záštitou Mezinárodního Visegrádského fondu, typicky patří kulturní projekty, vědecká a vzdělávací činnost nebo turismus. Vzhledem k povaze této práce však není relevantní o tématech regionálního charakteru hovořit. Nicméně je potřeba zmínit, že se v jednotlivých programech taktéž vyskytují.

Tabulka 2: Přehled evropských témat, která se objevují v programech předsednictví Visegrádské skupiny nejčastěji a proměna prioritizace těchto témat v čase

	Migrace	Energetika	Klimatické politiky	Digitalizace	Vnitřní trh	Institucionální otázky	Společná zemědělská politika	Bezpečnost	Kohezní politika	Hospodářské a finanční otázky	Zdravotnictví	Východní partnerství
Program Polského předsednictví 2016-2017	důležité	důležité	důležité	důležité	nedůležité	důležité	nedůležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité
Program Maďarského předsednictví 2017-2018	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	nedůležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	nedůležité	nedůležité
Program Slovenského předsednictví 2018-2019	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	nedůležité	důležité	důležité	důležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité
Program Českého předsednictví 2019-2020	důležité	nedůležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	důležité	důležité
Program Polského předsednictví 2020-2021	důležité	nedůležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	důležité	důležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité
Program Maďarského předsednictví 2021-2022	důležité	nedůležité	důležité	důležité	důležité	důležité	důležité	důležité	nedůležité	důležité	nedůležité	důležité
Program Slovenského předsednictví 2022-2023	důležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	důležité	důležité	nedůležité	nedůležité	nedůležité	nedůležité	nedůležité

Důležité... tato témata dostávají v rámci programu nejvíce prostoru, vysoká míra prioritizace
Nedůležité... tato témata jsou pro daný program marginální, v programu se neobjevují vůbec nebo jen okrajově v porovnání s ostatními tématy, které se v programu objevují

Zdroj: Autorka

6 Pozice států Visegrádské skupiny v tematických otázkách vztahujících se k budoucnosti Evropy

6.1 Pozice Visegrádské skupiny v otázce migrační politiky

V rámci tematické oblasti migrace se budu věnovat společnému postoji států Visegrádské skupiny k migrační politice nebo chystanému paktu o migraci a azylu. Migrační politika patřila mezi lety 2015 a 2017 k nejdůležitějším politikám Evropské unie. To bylo dáno hlavně migrační krizí, které v této době Evropská unie čelila. Migrační politika se velmi rychle stala top prioritou pro státy Visegrádské skupiny, což vedlo k jejich aktivnímu zapojení do řešení krize na unijní úrovni. Postoj, který reprezentují státy Visegrádské skupiny v otázce migrace, poměrně zásadním způsobem ovlivnil vývoj této politiky na celoevropské úrovni. Jejich rezolutní postoj v diskusi o podobě budoucí migrační politiky Evropské unie, a to, jak se jim nakonec podařilo promítnout do výsledného řešení svou perspektivu, ve smyslu blokace předložených návrhů, je označováno za největší úspěch Visegrádské spolupráce vůbec (Dostál 2023; Kandřík 2023).

Ve společném prohlášení předsedů vlád států Visegrádské skupiny z června 2016 k migrační krizi, je poměrně jasně vidět jejich pozice, kterou jako skupina zastávají. Trvají na to, že veškerá řešení a opatření přijímaná na unijní úrovni, musejí být přijata konsenzem všech členských států a zároveň tato opatření musejí být proveditelná v praxi. Ze společného stanoviska dále jednoznačně vyplývá, že celou situaci je potřeba řešit tak, aby se zabránilo příchodu nelegálních migrantů na území Evropy. Perspektivou států Visegrádské skupiny by primárně mělo dojít k posílení vnějších hranic Evropy, tak aby se zamezilo jejich propustnosti. Evropská unie by měla prosazovat efektivní návratovou politiku, a hlavně by se měla zaměřit na řešení problémů v zemích původu migrantů s cílem eliminovat jejich masové přesuny do Evropy. Jako jeden z klíčových nástrojů pro zvládnutí

krize označují Dublinský systém²³, zároveň ale připouštějí, že budou vyžadovány jeho reformy. Nicméně tyto reformy by neměly být založeny na tehdejší návrhu mandatorního systému relokace žadatelů o azyl. Označují ho za návrh, který by mohl vést ke zbytečnému štěpení členských států. Evropská komise, jako předkladatel tohoto návrhu, by se, dle jejich slov, měla spíše soustředit na efektivní a praktickou aktualizaci tehdejšího systému než se pouštět do revolučních návrhů a změn (Office of the Government of the Czech Republic 2016).

Ještě před vydáním společného prohlášení k migrační krizi v červnu roku 2016, měly státy Visegrádské skupiny problém s mandatorním relokačním systémem. Ten byl součástí komplexního návrhu Evropské komise „Evropský program pro migraci“, který mimo jiné řešil pašování migrantů, povinnost odebírat otisky prstů, nebo počítal s rozšířením zeměpisné oblasti operace Triton²⁴. Ačkoli ostatní návrhy, mimo relokačního systému, měly podporu států Visegrádské skupiny, jejich výsledný postoj vůči návrhu Evropské komise byl spíše negativní. Důležité je také zmínit, že státy Visegrádské skupiny nebyly jediné, které se vůči povinnému relokačnímu systému vymezovaly. Během summitu Evropské Rady v červnu roku 2015 vystoupily proti povinnosti také Francie, Španělsko, Velká Británie a další. Na konci července téhož roku, pak Visegrádská skupina dosáhla svého cíle, kdy bylo rozhodnuto, že relokační mechanismu bude založen na konsenzu členských států, nikoli na navrhovaném povinném relokačním mechanismu. Druhý problém nastal jen o pár měsíců později, když Evropská komise představila druhý implementační balík. Ten ve svém prvním návrhu opět počítal s přerozdělením uprchlíků podle povinného relokačního mechanismu. Nově navíc zaváděl také takzvaný „dočasný princip solidarity“, který dával možnost členským státům Evropské unie ze závažných důvodů na omezenou dobu neparticipovat na relokaci. Přičemž to, zda jsou tyto důvody relevantní proto, aby

²³ Jedná se o systém, který funguje mezi členskými státy Evropské unie (a některými dalšími), díky tomuto systému je určen jeden stát, který projedná žádost o mezinárodní ochranu bez ohledu na to, kde byla tato žádost podána (Ministerstvo vnitra České republiky nedatováno).

²⁴ Operace Triton (dnes Operace Themis) je činnost zastřešovaná agenturou Frontex a jedná se o ochranu hranic Evropy v centrálním Středomoří. Úkolem této operace jsou také záchranné a pátrací akce (Generální sekretariát Rady 2023).

stát na relokaci neparticipoval, měla posuzovat Evropská komise. Jako následná kompenzace musela být tímto členským státem vyplacena poměrná část jeho hrubého domácího produktu do společného unijního rozpočtu. Státy Visegrádské skupiny zaujaly jednotné stanovisko a vyslovily se zcela jasně proti těmto návrhům. Hlavním problémem mimo jiné byl fakt, že tento návrh de facto bral řešení migrační krize z rukou členských států. To je samozřejmě v rozporu s obecnou ideou Visegrádské skupiny, která dlouhodobě trvá na posilování role členských států jako ústřední postavy v unijních politikách. Přesto že Česká republika, Slovensko a Maďarsko hlasovaly proti návrhu (spolu s nimi hlasovalo také Rumunsko), návrh byl nakonec přijat kvalifikovanou většinou. I na to tyto státy hlasitě reagovaly s tím, že o takto zásadních otázkách by se mělo rozhodovat na základě konsenzu. Jediný členský stát Visegrádské skupiny Polsko se rozhodlo finální návrh podpořit, když argumentovalo tím, že nemají nástroj, jak tento návrh zastavit, vzhledem k tomu, že by ani společně jako Visegrádská skupina nedosáhly na blokační menšinu. Slovensko a Maďarsko s podporou Polska nakonec podaly žalobu proti rozhodnutí Rady (Evropská unie 2017). Soudní dvůr Evropské unie, ale v roce 2017 rozhodl ve prospěch Rady s tím, že tehdejší návrh mohl být přijat kvalifikovanou většinou (Nyzio 2017: 55—68).

Od počátku krize v roce 2015 zůstává pozice států Visegrádské skupiny k řešení migrace neměnná. O rok později od přijetí druhého implementačního balíku bylo po setkání předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny v Bratislavě vydáno společné prohlášení, kde se mimo jiné vyjadřovali k migraci. Pokud bychom ho porovnali s těmi, které byly vydané během roku 2015, téměř nenajdeme rozdíl. Státy Visegrádské skupiny se chtějí podílet na řešení otázky migrace, ale ideálně mimo území Evropy. Největší důraz je kladen na posílení spolupráce se třetími zeměmi, ať už s těmi, odkud migranti pocházejí, nebo s tranzitními zeměmi. Samozřejmě se nesmí zapomínat na posilování a ochranu vnějších hranic Evropy. I rok od přijetí zmíněného druhého implementačního balíku stále volají po návratu k dobrovolnosti, co se týče relokační mechanismu (Vláda České republiky 2016). Změna nenastává ani v letech 2017 a 2018, kdy je

v rámci Maďarského předsednictví vydané společné prohlášení Visegrádské skupiny týkající se budoucnosti Evropy. Věnují se především hodnocení dosavadního řešení migrační krize a konstatují, že těch jednoznačně nejlepších řešení bylo dosaženo pouze konsenzem. Jako jediné řešení navrhuji posilování spolupráce se zeměmi původu migrace včetně zemí tranzitních (Vláda České republiky nedatováno).

Posledním významným návrhem na změnu migračních a azylových pravidel byl návrh Evropské komise ze září roku 2020, také známý jako nový pakt o migraci a azylu (dále také jen „Pakt“). Jeho cílem je nahrazení Dublinského systému novým systémem řízení azylu a migrace, zlepšení databáze otisků prstů žadatelů o azyl, zřízení Agentury Evropské unie pro otázky azylu nebo zavedení nového rámce Evropské unie o přesídlování, který by měl být trvalým nástrojem v této otázce (Generální sekretariát Rady 2022 b). V rámci Polského předsednictví v roce 2020, byla na závěrečném summitu předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny (plus Estonsko a Slovinsko) přijata společná pozice zúčastněných států k tomuto Paktu. V rámci tohoto dokumentu signatářské státy vymezují hranice pro ně akceptovatelného kompromisu. Přitom tyto hranice se příliš neliší od jejich dlouhodobých stanovisek. S čím zásadně nesouhlasí, a vymezují se vůči tomu od samotného počátku migrace, je relokační systém postavený na povinnosti přijmout určité množství migrantů, s kterým nový Pakt počítá. Přerozdělovat migranty na základě velikosti území státu nebo na základě výše jeho hrubého domácího produktu nepovažují za spravedlivé a efektivní. Z jejich pohledu by mělo být bráno v potaz skutečné úsilí a zájem v otázce azylu a migrace, efektivita v návratové politice, celkové kapacity státu nebo migrační potenciál státu. Samozřejmě celý systém může fungovat pouze tehdy, pokud bude založen na dobrovolnosti nikoli na povinnosti (Republic of Poland 2020: 1—3).

Jednou ze součástí navrhovaného Paktu, byl také návrh na zřízení Agentury Evropské unie pro otázky azylu (dále jen „Agentura“). Na základě hlasování v Radě, které proběhlo v roce 2021 bylo přijaté nařízení, které Agenturu zřizuje. Z výsledků hlasování je patrné, že přímo proti zřízení hlasovaly tři státy

Visegrádské skupiny, a sice Polsko, Maďarsko a Slovensko. Česká republika (včetně Bulharska) se zdržela hlasování, což je v rozhodovacích procesech Evropské unie formálně vnímáno, jako vyslovení se proti návrhu (Generální sekretariát Rady nedatováno b). Motivací pro vznik Agentury byla harmonizace azylových a přijímacích postupů v členských státech Evropské unie. Do budoucna by agentura také měla dohlížet na dodržování a implementaci právních předpisů Evropské unie. Což může vysvětlit výsledek hlasování států Visegrádské skupiny. Pravomoci²⁵, které Agentura získala, jsou poměrně značné a je pravděpodobné, že bude promlouvat do podoby migrační a azylové politiky. To je v přímém rozporu s představou států Visegrádské skupiny, podle nich by ústřední rozhodovací roli měly mít členské státy, měl by být brán v potaz národní zájem, a především rozhodnutí by měla být přijímána na základě konsenzu všech členských států. Což například neodpovídá procesu harmonizace, který by měla Agentura zajišťovat (Republic of Poland 2020: passim; Evropská unie nedatováno c).

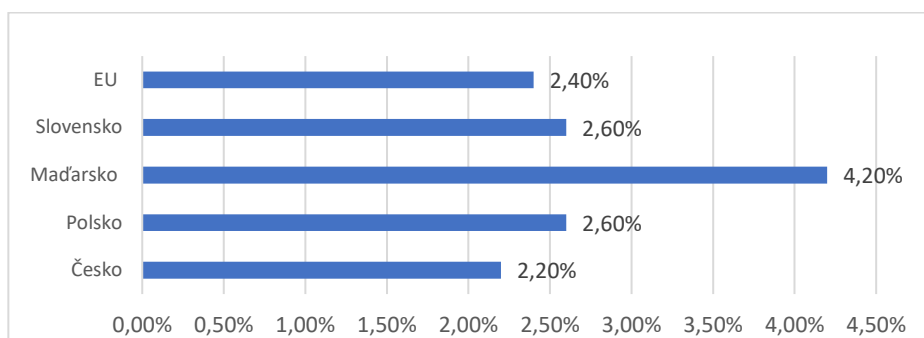
6.2 Pozice Visegrádské skupiny v otázce společné zemědělské politiky

V rámci společné zemědělské politiky představím postoj států Visegrádské skupiny k podobě politiky v období 2023–2027 včetně strategie „Farm to Fork“. Nutné zmínit, že tato strategie propojuje společnou zemědělskou politiku a klimatickou politiku Evropské unie. Zmíním také problematiku dvojí kvality potravin, jelikož tu řešily státy Visegrádské skupiny z vlastní iniciativy na celoevropské úrovni.

Společná zemědělská politika je jednou z nejstarších politik a zároveň jednou z finančně nejnákladnějších politik Evropské unie. Státy Visegrádské skupiny (s výjimkou Česka) patří k těm státům v Evropské unii jejichž podíl zemědělství na hrubém domácím produktu překračuje celounijní průměr 2,4 %, jak vyplývá z dat zveřejněných Evropským parlamentem (viz Graf 3) (Nègre 2022).

²⁵ Pravomoci Agentury Evropské unie pro otázky azylu jsou blíže specifikovány na stránkách Evropské unie, které se přímo věnují funkci a vzniku této agentury (Evropská unie nedatováno c).

Graf 3: Podíl primárního sektoru na HDP státu v %

Zdroj: Nègre 2022, upraveno Autorkou

Zemědělství je dlouhodobě jednou z nejdůležitějších otázek spolupráce mezi státy Visegrádské skupiny, což jednak vyplývá z obsahu analyzovaných programů jednotlivých předsednictví Visegrádské skupiny, ale také z angažovanosti států Visegrádské skupiny v konkrétních otázkách vztahujících se ke společné zemědělské politice. Jelikož mým cílem je představit postoj států Visegrádské skupiny k budoucnosti společné zemědělské politiky, je zcela logické věnovat se poslední reformě této politiky a jejím nástrojům pro období 2023–2027. Tato reforma vstoupila v platnost v lednu roku 2023, přičemž schválena byla již o dva roky dříve v roce 2021. Typické pro tuto reformu je její provázanost s klimatickými cíli Evropské unie a s „European Green Deal“. Jedním z klíčových nástrojů je strategie „Farm to Fork“, která má pomoci, v souladu s klimatickou politikou Evropské unie, s přechodem k udržitelnému zemědělství a ke zdravějším potravinám pro obyvatele Evropské unie (Evropská komise nedatováno c).

Reforma společné zemědělské politiky byla do jisté míry nutností zejména poté, co Evropská komise přišla s návrhem „European Green Deal“, který měl zásadně proměnit evropské zemědělství do roku 2030. Týkalo se to například snížení používání pesticidů, hnojiv nebo antibiotik. V souladu s naplněním vytyčených cílů bylo potřeba společnou zemědělskou politiku změnit a přizpůsobit ji klimatické politice Evropské unie. Reforma společné zemědělské politiky ale nebyla jen o udržitelnosti. Měla přinést zjednodušení a menší byrokratickou náročnost pro příjemce dotací, nebo větší zapojení členských států, respektive mělo dojít k posílení principu subsidiarity. Návrh reformy, který předkládala

Evropská komise, byl nakonec implementován v každém členském státě skrze národní strategické plány. Každý stát měl tak možnost nastavit si nástroje a národní cíle včetně vlastní kontroly plnění těchto cílů (Barral-Dessendre 2023: 47—49).

V rámci společného setkání delegací Výboru pro zemědělství parlamentů zemí Visegrádské skupiny v květnu roku 2021 byly artikulované téměř shodné cíle, které ve výsledku byly součástí schválené reformy společné zemědělské politiky. Visegrádská skupina zdůrazňovala nutnost posílit úlohu členských států, respektive subsidiaritu, zjednodušit byrokratickou náročnost nebo zaměřit se na farmáře jako na ty, pro které je podpora plynoucí ze společné zemědělské politiky primárně určena. Jsou ale i konkrétnější aspekty navrhované reformy, které státy Visegrádské skupiny podporují a vidí jako účinné. Jsou to hlavně změny týkající se konkurenceschopnosti evropských zemědělských produktů, které by mohly být ohroženy levnějšími dováženými produkty. Návrh reformy obsahuje ochranu před rostlinnými a živočišnými produkty, které nesplňují normy nastavené v Evropské unii, čímž by mělo dojít zachování konkurenceschopnosti produktů pocházejících z Evropské unie. Reforma navrhuje celou řadu změn s cílem efektivnějšího, udržitelnějšího a zdravějšího zemědělství, což logicky bude vyžadovat určité finanční investice do celého zemědělství. To by se pak mohlo propsat do koncové ceny zemědělských produktů a těžit by z toho mohly právě třetí země, jejichž produkty nepodléhají těmto normám. Na to reagují státy Visegrádské skupiny ve zmíněném společném prohlášení s tím, že je potřeba dbát na ochranu zemědělských produktů původem z Evropy, zejména v kontextu připravované strategie „Farm to Fork“. Podporují také navrženou hranici 20 % alokace přímých plateb na výdaje na ekosystémy, zároveň jsou společně ochotni podpořit další navýšení této hranice, pokud by to znamenalo dosažení konsenzu na přijetí reformy celé politiky. Zároveň zdůrazňují, že další zvyšování této hranice nepodporují, jelikož to vidí, jako oslabení schopnosti dočerpávat alokované finanční prostředky v jednotlivých členských státech (Kancelář zahraničního ředitelství parlamentu 2021).

Nicméně v mnoha dalších ohledech měly státy Visegrádské skupiny k reformě jako takové spíše výhrady. Za zásadní považují neúplné vyřešení konvergence výše přímých plateb, nebo zachování podpory plynoucí z této politiky vázané na produkci farmy, což dle jejich slov napomáhá k hospodářské aktivitě a udržení zaměstnanosti ve venkovských oblastech. S tím také souvisí nesouhlas se zavedením povinného zastropování přímých plateb. Nicméně připouštějí, že jsou ochotni v některých aspektech ustoupit ze svých požadavků, pokud to přispěje k dosažení konsenzu a přijetí této reformy. Zároveň to ale podmiňují posílenou pravomocí členských států, které by si samy měly rozhodnout o vhodném mechanismu pro přerozdělování alokovaných prostředků. V kontextu dlouhodobé rétoriky států Visegrádské skupiny směrem k fungování evropských institucí, je také nad míru zajímavé, všítat si, jejich odmítavého postoje vůči zásahu Evropské parlamentu v sociálním aspektu²⁶ zemědělské politiky. Součástí navrhované reformy je také začlenění sociálního aspektu do společné zemědělské politiky, proti čemuž se státy Visegrádské skupiny vymezují. Stojí si za tím, že nastavení a kontrola dodržování pracovního práva je zcela dostatečné na úrovni členských států a není potřeba, aby do toho vstupovala Evropská unie (Kancelář zahraničního ředitelství parlamentu 2021).

Nedílnou součástí reformy společné zemědělské politiky pro období 2023–2027 je také klíčový nástroj, respektive strategie „Farm to Fork“, která propojuje společnou zemědělskou politiku s iniciativou Evropské komise na udržitelnější Evropu „European Green Deal“. Tímto nástrojem se zabývalo setkání ministrů zemědělství Visegrádské skupiny (včetně ministrů zemědělství Bulharska, Řecka, Slovinska, Rumunska) v dubnu roku 2021, a částečně také v rámci setkání delegací Výboru pro zemědělství parlamentů zemí Visegrádské skupiny v květnu roku 2021. Tento ambiciózní návrh předložila Evropská komise s cílem udržitelnějšího a zdravějšího zemědělství. Státy Visegrádské skupiny ve svém společném postoji

²⁶ Společná zemědělská politika se v rámci reformy po roce 2023 má také zabývat sociální aspekty zemědělství, mezi které patří spravedlivé finanční ohodnocení zemědělců a farmářů nebo zlepšení postavení farmářů na trhu – sem spadá boj proti nekalým praktikám a s tím spojené regulace (Evropská komise nedatováno e).

vůči této strategii v obecné rovině souhlasí s nutností zelené transformace evropského zemědělství, především pak s nutností začít využívat nové technologie, soustředit se na digitalizaci celého sektoru nebo s vytvořením zdravějšího potravinového systému. Pokud se ale podíváme detailně na jednotlivé aspekty strategie, už tolik optimismu a názorového souznění ze strany států Visegrádské skupiny nevidíme. Strategii „Farm to Fork“ považují principiálně za krok správným směrem ke snížení dopadů zemědělství na životní prostředí, nicméně považují ho za příliš ambiciózní. Jednak zdůrazňují jeho finanční náročnost, ale také jeho vysoké nároky na strukturální změny v zemědělství členských států. Takto překotné tempo reformy může, z jejich úhlu pohledu, ohrozit zemědělskou produkci v Evropské unii, a to z poměrně prostého důvodu, a sice že farmáři se nebudou schopni adaptovat na nové podmínky v zemědělství v relativně krátkém čase vzhledem ke komplexnosti připravované strategie. Za důležité, z pohledu postoje států Visegrádské skupiny k budoucnosti společné zemědělské politiky, považují zmínit také jejich představu o provádění cílů strategie na národní úrovni. Cíle strategie by měly být součástí národních strategických plánů jako pokyny, jejich plnění by tedy nemělo být právně závazné. Tím chtějí docílit možnosti flexibilně si rozhodovat o plnění těchto cílů na národní úrovni (Republic of Poland 2021: 1–4).

V rámci vyjednávání o podobě reformy společné zemědělské politiky v letech 2023–2027 bylo dosaženo předběžné dohody mezi Radou a Evropským parlamentem poprvé v červnu roku 2021. Předběžná dohoda obsahovala některé klíčové body, proti kterým se státy Visegrádské skupiny vymezovaly. Bavíme se především o zavedení povinné minimální úrovně vnitřní konvergence přímých plateb nebo zavedení minimálního rozpočtu pro přímé platby na ekorežimy. V prosinci téhož roku pak došlo k formálnímu přijetí reformy společné zemědělské politiky Radou. Státy Visegrádské skupiny tehdy hlasovaly pro přijetí všech návrhů spojených s touto reformou, ostatně obdobně jako všechny ostatní členské státy Evropské unie (Evropská komise nedatováno c; Generální sekretariát Rady nedatováno b).

Jako jedno z témat, které je poměrně často spojováno se státy Visegrádské skupiny v kontextu zemědělství je otázka dvojí kvality potravin. Že se jedná o prioritní téma dokazuje to, že mu byla věnována značná pozornost v rámci některých programů předsednictví (zejména v rámci Maďarského předsednictví v letech 2017–2018). Mimo jiné to také potvrzuje Vít Dostál, a dokonce řešení této problematiky označuje za jeden z dílčích úspěchů visegrádské spolupráce (Dostál 2023). To že se jednalo o velmi důležité téma pro celou Visegrádskou skupinu dokazuje i fakt, že byl uspořádán summit předsedů vlád států Visegrádské skupiny, který se věnoval pouze dvojí kvalitě potravin. Pozornost, která byla této otázce ze strany států Visegrádské skupiny věnována, měla za následek přesunutí řešení dvojí kvality potravin na celounijní úroveň (Kafkadesk 2019). O vyřešení této otázky se zasazoval také tehdejší předseda Evropské komise Juncker a Evropská komise jako taková. Ta na samotném počátku odmítala převzít zodpovědnost za řešení této otázky s tím, že to není v její kompetenci, zabývat se řešením takových otázek. Na základě poměrně silného tlaku, primárně ze strany států Visegrádské skupiny, nakonec došlo k vyřešení dvojí kvality potravin na úrovni Evropské komise. Došlo k úpravě směrnice o nekalých praktikách, která nově členskými státy Evropské unie poskytuje nástroj, díky kterému mohou bojovat proti dvojí kvalitě potravin (Visegrád Post 2018).

7 Pozice států Visegrádské skupiny v institucionálních otázkách vztahujících se k evropské budoucnosti

Druhá část této kapitoly se bude věnovat institucionálním otázkám, které byly v rámci analýzy programů zařazeny do kategorie „Evropská integrace“. Programy všech předsednictví zmiňují evropskou integraci jako klíčovou agendu, na jejíž formování se chtějí státy Visegrádské skupiny podílet. Největší výzvu a zároveň také příležitost pro změnu vidí ve vystoupení Velké Británie z Evropské unie. V kontextu cíle práce a celkové analýzy mě bude zajímat, jakou představu o této změně mají státy Visegrádské skupiny. Konkrétně, jakým tempem by měla pokračovat evropská integrace, jaké uspořádání by mělo v Evropské unii převládat, kdo by měl být ústřední postavou v udávání směru evropské agendě a evropských politik nebo jaký je jejich postoj k politice rozšiřování jako k horizontální integraci. Krátce také představím jejich reakci na Konferenci o budoucnosti Evropy, která proběhla pod vedením Evropské komise, a která přinesla poměrně zajímavé závěry zejména v otázkách týkajících se evropských institucí a další formy evropské integrace.

7.1 Institucionální podoba Evropské unie po brexitu

Beze sporu velkou změnou pro celou Evropskou unii byl výsledek referenda ve Velké Británii o jejím odchodu z Evropské unie. Zejména pro státy Visegrádské skupiny výsledek referenda znamenal ztrátu partnera s podobnou ideou o institucionálním fungování Evropské unie, ale také značnou ekonomickou ztrátu (Zachová-Zgut 2016). Nicméně i přesto došlo k určitému nabuzení spolupráce mezi státy Visegrádské skupiny, a to hlavně v otázkách budoucího institucionálního fungování Evropské unie. Státy Visegrádské skupiny, v rámci setkání a summitů na různých úrovních (od předsedů vlád až po expertní skupiny) po referendu o odchodu Velké Británie, artikulovaly své společné představy o budoucím fungování evropských institucí a evropské integraci.

Už v rámci prvního společného prohlášení ministrů vnitra států Visegrádské skupiny po vstupu do Evropské unie, jsou vidět první indicie, jak bude vypadat politika členských států vůči unii pod značkou „Visegrádu“. Zaznívá tam důraz na nadřazenost a větší respekt vůči národním zájmům ze strany Evropské unie, ale i rozvoj spolupráce v regionu střední Evropy. Jelikož se hlásí k původní idey vzniku Evropské unie, která byla založena na dominanci členských států a na občanech Evropské unie a odmítají překotné prohlubování integrace, je zřejmé, že nejsou zastánci federalistického pojetí Evropské unie, jako například ambiciózní tandem Francie – Německo (Visegrad Group 2016 a; Pachta 2004).

Dá se říci, že v tomto ohledu stojí přístup Visegrádské skupiny k integraci na opačné straně spektra a určitě se nedá považovat za její motor, spíše za brzdu. To se mimo jiné také odráží v jejím přístupu k otázce vícerychlostní Evropy²⁷. Právě z těchto důvodů byla před brexitem často stavěna do aliance s Velkou Británií v otázce fungování Evropské unie. Velká Británie představovala pro země střední Evropy vyvažující sílu vůči Francii. Zastávala spíše deregulaci v rámci Evropské unie nebo volnější integraci, kde budou mít hlavní slovo členské státy, a právě v tom se shodovala se zeměmi Visegrádské skupiny (Euractiv 2019).

Z pohledu Visegrádské skupiny jsou klíčem k silné Evropě silné členské státy a hlavním úkolem evropských institucí má být, nikoliv rozhodovat za tyto státy, ale primárně je podporovat. Evropská unie, která stojí na mezivládní spolupráci a výlučně respektuje pravomoci stanové v základajících smlouvách, je Evropská unie, které chce být Visegrádská skupina součástí. Kromě toho nelze ani opomenout důležitost principu subsidiarity²⁸ nebo zapojování národních parlamentů do rozhodovacích procesů v unii. V kontextu evropských institucí příkládají největší váhu Evropské radě, jejíž pravomoci by měly být posíleny na úkor pravomocí Rady Evropské unie a hlasování kvalifikovanou většinou.

²⁷ Jedná se o metodu integrace, kdy k další integraci dochází pouze u těch států, které jsou takových kroků schopné a zároveň k nim existuje dostatečná politická vůle (Euroskop nedatováno).

²⁸ Princip subsidiarity byl zaveden Smlouvou o Evropské unii a definuje pravomoci Evropské unie v nevýlučných pravomocích. Vylučuje zásah Evropské unie v agendě, která by mohla být efektivněji řešena na národní úrovni nebo na úrovni menších samosprávných celků v rámci členského státu (Pavy 2022).

Zároveň souhlasí s tím, aby i nadále Evropská rada udávala politický směr a určovala unijní priority (Groszkowski 2018: 3–15). K nejexplicitnější formulaci těchto požadavků na budoucí fungování Evropské unie došlo právě po referendu ve Velké Británii v roce 2016. Tehdejší předsedové vlád po summitu ve Varšavě v rámci společného prohlášení volali po změně současného fungování a brexit označili za jedinečnou příležitost pro takovou změnu (Visegrad Group 2016 a).

Tam, kde se přístup Visegrádské skupiny vůči Evropě a Evropské unii zásadně liší například od Francie nebo Německa, je jednak otázka vícerychlostní Evropy, ale také otázka dalšího rozšiřování unie. Pokud se podíváme konkrétně na státy západního Balkánu, jako na příklad důležitého regionu pro státy Visegrádské skupiny. Francie jako zastávce omezeného rozšiřování zastává opačné stanovisko, v porovnání s postojem států Visegrádské skupiny. Ty se naopak dlouhodobě zasazují o rozšíření Evropské unie o státy západního Balkánu, jak vyplývá ze společných prohlášení (Visegrad Group 2021 b). Důležité to pro ně bylo zejména z hlediska řešení migrační krize. Tehdy byly státy západního Balkánu významnou cestou pro nelegální migraci. Zatímco Francie spíše jedná o vstup států západního Balkánu do Evropské unie blokuje, Visegrádská skupina vidí v rozšíření o státy západního Balkánu především příležitost pro posílení bezpečnosti v Evropě a snížení nelegální migrace (Visegrádská skupina 2017; Euractiv 2020).

Zatímco státy Visegrádské skupiny, dominantně Polsko, zásadně odmítají vícerychlostní Evropu, aktuálně například Německo nebo Francie jsou jejími podporovateli. Současné rozložení preferencí v evropské integraci by znamenalo přesun rozhodování směrem k členským státům eurozóny, což pro Visegrádskou skupinu představuje ohrožení jejího postavení v debatě o budoucnosti Evropy. Směr by, v souladu s principem vícerychlostní Evropy, udávaly dominantní státy, jako jsou právě Francie nebo Německo (Groszkowski 2018: 10–11). Nicméně pravdou je, že Visegrádská skupina, jako výraznější odpůrce vícerychlostní Evropy, zůstala po odchodu Velké Británie sama. Navíc brexit dal větší prostor pro tandem Německo – Francie, který si dobře uvědomoval v roce 2017 i tehdejší

český premiér Bohuslav Sobotka, když prohlásil, že pod tímto tlakem bude Česká republika nucena stanovit datum přijetí společné měny euro (Michelot 2017: 6–8). Více rychlostní Evropa není pro státy Visegrádské skupiny schůdná cesta hned z několika důvodů. Máme tu ekonomické důvody spojené s nečlenstvím států Visegrádské skupiny v eurozóně (vyjma Slovenska), ale také určité mocenské ambice „velkých hráčů“ Evropské unie, které mají lepší pozici ve vyjednávání o tempu integrace (Dostál 2023).

Ačkoli má Visegrádská skupina výhrady k současnému fungování Evropské unie a zejména v některých otázkách je vnímána jako „trouble maker“, je potřeba zdůraznit, že její disentní hlas neznamena, že by měla odstředivé zájmy z hlediska setrvání v Evropské unii. Toto tvrzení dokládá i společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny, které bylo vydané na konci jejich společného summitu v roce 2016 ve Varšavě. Z něj vyplývá záměr podílet se na reformách Evropské unie, být součástí diskuse na téma evropské budoucnosti, ale také to, že být v Evropské unii je pro státy Visegrádské skupiny pozitivní (Visegrad Group 2016 b).

7.2 Konference o budoucnosti Evropy

Konference o budoucnosti Evropy (dále jen „Konference“) byla dílem nového složení Evropské komise po volbách v roce 2019. Cílem Konference bylo přiblížit, zvýšit povědomí o fungování Evropské unie mezi občany členských států a nastínit vize budoucích reforem. V jednotlivých členských státech probíhaly diskusní panely pod hlavičkou Konference, kde obyvatelé mohli vyjadřovat své názory a nápady na změnu fungování Evropské unie. Podněty plynoucí z veřejných debat byly na konci Konferenci sumarizovány do závěrečného výstupu Konference, kde byly popsány přijaté závěry jak k tematickým otázkám vztahující se k jednotlivým sektorovým politikám Evropské unie, tak i k institucionálním otázkám (Evropská komise nedatováno d).

Státy Visegrádské skupiny se konání Konference v rámci svých společných výstupů příliš nevěnují. Pokud se podíváme na program Polského předsednictví Visegrádské skupiny, během kterého se Konference konala, dojdeme k závěru, že státy Visegrádské skupiny berou na vědomí konání této Konference, ale blíže se k němu nevyjadřují, ani nezaujímají společné stanovisko. Jedním z důvodů může být odlišný přístup k těmto závěrům, ve smyslu, jestli s těmito závěry státy individuálně souhlasí nebo ne. Zatímco Česko a Slovensko odmítají, aby se na základě závěrů Konference měnilo primární právo, naopak Maďarsko a Polsko takové řešení podporují. Co mohlo sehrát svou roli je i fakt, že první, kdo s návrhem na uspořádání Konference přišel, byl francouzský prezident Emmanuel Macron. Přičemž Emmanuel Macron je považován za příznivce prohlubování evropské integrace spíše federativním směrem, což je v přímém rozporu s pozicí států Visegrádské skupiny (Beribes 2022: 2—7).

Na toto tvrzení také navazuje Žiga Faktor, když značnou apatii vůči Konferenci jako celku ze strany států Visegrádské skupiny, přisuzuje podobě přijatých závěrů hlavně v otázce posilování evropské demokracie (Faktor 2023). V rámci bloku, který se věnoval posílení evropské demokracie, se obyvatelé Evropské unie vyjádřili pro posílení pozice Evropského parlamentu, kdy by mělo dojít ke změně ve způsobu konání voleb do Evropského parlamentu. Měly by být zavedeny nadnárodní kandidátní listiny a volební kampaně. Dokonce bylo navrženo, aby došlo ke sloučení pozice předsedy Evropské komise a Evropské rady, přičemž by vznikl nový předseda Evropské unie, který by byl přímo volený. Co se týče reformy evropských institucí, volají po tom, aby Evropský parlament získal plnohodnotnou pravomoc v oblasti legislativní iniciativy, nebo aby právo veta zcela zmizelo z Rady, a bylo nahrazeno hlasováním kvalifikovanou většinou. Obecná občanská idea o dalším směřování Evropské unie je založená na intenzivním prohlubování integrace, jejímž cílem by měla být federalizace celé Evropské unie. Federalizace společně s návrhem na vznik evropské ústavy byly návrhy s největší podporou v rámci tematického bloku „Evropská demokracie“ (Konference o budoucnosti Evropy 2021: 84—92).

Pokud se tedy podíváme na závěry přijaté Konferencí v institucionálních otázkách, nelze si nevšimnout diametrálních rozdílů mezi těmito závěry a představou států Visegrádské skupiny o institucionálním fungování Evropské unie. Nemělo by být překvapením, že státy Visegrádské skupiny neinicují debatu, která by tyto návrhy mohla přetvořit do skutečné institucionální reformy Evropské unie. Jednoduše to není v jejich společném zájmu, aby k něčemu takovému došlo. Kromě závěrů, které Konference přinesla, také upozornila na jeden ze zásadních problémů a sice, že Evropská unie se nachází v patové situaci, co se týče rozdílného pohledu na reformu evropských institucí. Otázka institucionální reformy tak zůstává bez odpovědi, ale už teď je jasné, že jednou bude muset dojít k nalezení této odpovědi. Jakou roli v tomto procesu nakonec sehrají státy Visegrádské skupiny, se teprve uvidí (Faktor 2023).

8 Závěr

Visegrádská skupina je významným regionálním uskupením v geografickém středu Evropy. Cíle spolupráce se v průběhu třicetileté existence Visegrádské skupiny měnily a vyvíjely postupně s tím, jak se dařilo členským státům začleňovat do západních struktur. A nejen cíle byly tím, co se v průběhu času měnilo. I podoba a intenzita jejich vzájemné spolupráce procházela různými fázemi, od počátečního nadšení přes útlum spolupráce po vstupu do zmíněných organizací, až po „zlatý věk“ jejich spolupráce v době migrační krize. Visegrádská skupina v mnoha ohledech dokázala, že je důležitou součástí evropských struktur a má, co nabídnout v otázce evropské budoucnosti. Relevanci Visegrádské skupiny v konkrétních evropských debatách si uvědomují i ostatní členské státy Evropské unie a berou ji jako důležitý názorový proud, který zastupuje zájmy států regionu střední Evropy, a nelze ho ignorovat nebo marginalizovat.

Na druhou stranu, jak se nakonec ukázalo, v prosazování svých priorit a vlastní agendy v Evropské unii má poněkud limitované možnosti. Jednak je to dáno její oslabenou hlasovací pozicí po odchodu Velké Británie z Evropské unie. Ale je s tím spojen také pohled států Visegrádské skupiny na budoucí podobu Evropské unie, který ji staví do opozice vůči, z pohledu hlasovací síly, větším státům. Oba tyto aspekty se projeví například v době migrační krize. Státy Visegrádské skupiny se postavily do názorové opozice vůči velké většině ostatních členských států Evropské unie. Zároveň jejich hlasovací síla nebyla dostatečná pro to, aby se jim společně podařilo některé chystané změny zastavit.

Důležitým závěrem je také to, jak se státy Visegrádské skupiny obecně staví k budoucnosti Evropské unie. Jejich vize, jak by měla vypadat institucionální podoba, nebo jak by měly vypadat některé sektorové politiky Evropské unie, je poměrně jasná. Velmi často se vyjadřují k jednotlivým návrhům, zaujímají společná stanoviska, kde běžně konfrontují jejich pozice s navrhovanými změnami. Své pozice otevřeně představují také v jednotlivých předsednických programech. Co je ale v tomto kontextu nadmíru důležité vnímat, je jejich

dominantně reaktivní přístup. Můžeme říci, že státy Visegrádské skupiny více reagují na podněty a návrhy, které vznikají mimo Visegrádskou skupinu. S vlastní agendou, až na výjimky, spíše nepřicházejí. Státy Visegrádské skupiny jsou tedy vnímány jako hlasité, nikoli však jako aktivní členové Evropské unie.

Mezi největší úspěchy spolupráce států Visegrádské skupiny v kontextu budoucnosti Evropy můžeme bezpochyby zařadit jejich participaci na formování migrační a azylové politiky v době migrační krize, prosazení zachování sociálních benefitů pro pracující občany Evropské unie ve Velké Británii po jejím vystoupení z Evropské unie, nebo také implementaci nástroje, který umožňuje jednotlivým členským státům Evropské unie bojovat s dvojí kvalitou potravin. Přičemž řešení dvojí kvality potravin, patří, jako jedno z mála agend k těm, o které se z vlastní iniciativy zasadily právě státy Visegrádské skupiny.

Visegrádská skupina je velmi specifickým uskupením, které, zejména v některých otázkách, je ne vždy schopné se shodnout. To má za následek vytvoření určitých limitů, které brání dalšímu rozvoji visegrádské spolupráce. Nicméně státy Visegrádské skupiny vždy dokázaly tyto neshody překonat a pokračovat ve spolupráci. Ačkoli byly častokrát označovány za unijní „troubler makery“, nelze zpochybnit jejich sounáležitost s Evropskou unií. I přes veškeré výhrady, které vyjadřují směrem k sektorovým politikám Evropské unie, k jejímu fungování, ale i chování některých členských států, nikdy neuvažovaly o vystoupení z unijních struktur. Ba naopak, evropskou integraci a svoje členství v Evropské unii vždy stavěly na první místo jako něco, co je pro ně nadmíru důležité.

V konečné rovině, lze definovat postoj států Visegrádské skupiny v debatě o budoucnosti Evropy, respektive Evropské unie, jako pozitivní. Pozitivní zejména ve smyslu jejich participace v této debatě. Ať už se bavíme o reaktivním nebo proaktivním přístupu, státy Visegrádské skupiny nevnímají evropskou budoucnost jako téma, které by bylo na okraji jejich společného zájmu, ale právě naopak.

Evropskou unii vidí jako svojí důležitou součást a její značné benefity, plynoucí ze členství v Evropské unii, nelze zpochybnit. Zároveň ale musíme vnímat rezervy tohoto postoje. Ty lze pozorovat především v otázce reaktivního přístupu, kdy by se státy Visegrádské skupiny měly více soustředit na nastolování agendy v Evropské unii z vlastní iniciativy. Zároveň lze říci, že úloha Visegrádské skupiny v debatě o budoucnosti Evropy nekončí. Evropskou unii v budoucnosti čeká celá řada výzev a Visegrádská skupina, vzhledem ke specifickým regionu, může nabídnout zajímavý pohled a být značným přínosem v jejich řešení.

9 Seznam použité literatury a pramenů

Primární zdroje

Asociace pro mezinárodní otázky (nedatováno). *Vít Dostál* (<https://www.amo.cz/autor/vit-dostal/>, 28.02.2023).

Dostál, V. (2023). [Interview] 08/03/2023 (Asociace pro mezinárodní otázky).

EUROPEUM (nedatováno). *Žiga Faktor* (<https://europeum.org/user/default/113>, 17.04.2023).

Euroskop (nedatováno). *Encyklopedie unie* (<https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/v-w/>, 08.03.2023).

Evropská komise (nedatováno a). *Zelená dohoda pro Evropu* (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs, 22.03.2023).

Evropská komise (nedatováno b). *Farm to Fork strategy* (https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en, 22.03.2023).

Evropská komise (nedatováno c). *Společná zemědělská politika: 2023–2027* (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_cs, 01.04.2023).

Evropská komise (nedatováno d). *Konference o budoucnosti Evropy* (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/conference-future-europe_cs, 02.04.2023).

Evropská komise (nedatováno e). *Hlavní politické cíle nové SPZ* (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_cs, 25.03.2023).

Evropská unie (2017). *Rozsudek Soudního dvora* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:62015CJ0643>, 15.04.2023).

Evropská unie (nedatováno a). *Historie Evropské unie 2000-09* (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs, 08.03.2023).

Evropská unie (nedatováno b). *Kvalifikovaná většina* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:qualified_majority, 23.03.2023).

Evropská unie (nedatováno c). *Agentura Evropské unie pro otázky azylu* (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-union-agency-asylum-euaa_cs, 25.03.2023).

Evropská unie (nedatováno). *Next Generation EU* (https://next-generation-eu.europa.eu/index_cs, 27.03.2023).

Faktor, Ž. (2023). [Interview] 17/04/2023 (Institut pro evropskou politiku).

Generální sekretariát Rady (2022 a). *Strategický kompas pro posílení bezpečnosti a obrany EU v příštím desetiletí* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, 28.03.2023).

Generální sekretariát Rady (2022 b). *Reforma azylového systému EU* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/eu-asylum-reform/>, 31.03.2023).

Generální sekretariát Rady (2023). *Záchrana životů na moři a boj proti převaděčství migrantů* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/saving-lives-sea/>, 31.03.2023).

Generální sekretariát Rady (nedatováno a). *Systém hlasování* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/>, 25.03.2023).

Generální sekretariát Rady (nedatováno b). *Vyhledávání výsledků hlasování* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/general-secretariat/corporate-policies/transparency/open-data/voting-results/>, 31.03.2023).

Ministry of Foreign Affairs and Trade of Hungary (2017). *Programme of the Hungarian Presidency of the Visegrad Group 2017/2018* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=313>, 23.03.2023), 6—32.

Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland (2016). *Programme of the Polish Presidency of the Visegrad Group* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=297>, 23.03.2023), 3—40.

Office of the Government of the Czech Republic (2016). *Joint Declaration of the Visegrad Group Prime Ministers* (<https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-declaration-of-the-160609>, 25.02.2023).

Republic of Poland (2020). *The New Pact on Migration and Asylum - a common position of V4 countries, Estonia and Slovenia* (<https://www.gov.pl/web/V4presidency/the-new-pact-on-migration-and-asylum--a-common-position-of-v4-countries-estonia-and-slovenia>, 31.03.2023), 1—3.

Republic of Poland (2021). *Joint declaration of the Ministers of Agriculture of the Visegrad Group (Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia) and Bulgaria, Croatia, Romania, on the opportunities and challenges of agricultural holdings in light of the Farm to Fork Strategy* (file:///C:/Users/JE78724/Downloads/Final_declaration_V4+4_21_April_2021.pdf, 28.03.2023).

Statista (2023). *Total bilateral aid to Ukraine as a percentage of donor GDP 2022-2023, by country* (<https://www.statista.com/statistics/1303450/bilateral-aid-to-ukraine-in-a-percent-of-donor-gdp/>, 23.03.2023).

STRATPOL (nedatováno). *Staff* (<https://stratpol.sk/staff/>, 28.02.2023).

The Electoral Commission (2022). *Report: 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union* (<https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we->

do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union, 28.02.2023).

Visegrad Group (2016 b). *Joint Statement of the Heads of Governments of the V4 Countries* (<https://www.cssd.cz/data/files/joint-statement-of-the-heads-of-governments-of-the-v4-countries.pdf>, 25.02.2023).

Visegrad Group (2018). *Slovak Presidency 2018/2019 of the Visegrad Group* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=363>, 20.03.2023), 2—30.

Visegrad Group (2019). *Programme for the Czech Presidency of the Visegrad Group 2019/2020* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=492>, 18.03.2023), 1—21.

Visegrad Group (2020). *Polish Presidency of the Visegrad Group July 2020- June 2021* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=451>, 10.03.2023), 3—38.

Visegrad Group (2021 a). *Programme of the Presidency* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=470>, 22.03.2023), 1—32.

Visegrad Group (2021 b). *Declaration of the Prime Ministers of the Czech Republic, Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on the Occasion of the 30th Anniversary of the Visegrad Group* (<https://www.visegradgroup.eu/calendar/2021/declaration-of-the-prime>, 18.03.2023).

Visegrad Group (2022). *Programme of the Slovak Presidency of the Visegrad Group* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=493>, 23.03.2023), 2—9.

Visegrad Group (nedatováno). *Aims and Structure* (<https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure>, 15.02.2023).

Visegrádská skupina (2004). *Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic* (<https://www.visegradgroup.eu/2004/declaration-of-prime>, 07.03.2023).

Visegrádská skupina (2017). *Joint statement of the Visegrad group on the Western Balkans* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=331>, 25.02.2023).

Visegrádská skupina (nedatováno a). *Historie V4* (<https://www.visegradgroup.eu/historie/historie-v4>, 08.03.2023).

Visegrádská skupina (nedatováno b). *Deklarace o spolupráci České a Slovenské Federativní Republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě evropské integrace* (<https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=56>, 08.03.2023).

Vláda České republiky (2016). *Společné prohlášení předsedů vlád zemí V4, Bratislava, 16.září 2016* (<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/spolecne-prohlaseni-predsedu-vlad-zemi-v4--bratislava--16--zari-2016-155331/>, 15.02.2023).

Vláda České republiky (2018). *Co je to Visegrádská skupina?* (<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/visegradska-skupina/co-je-to-visegradska-skupina-167982/>, 28.02.2023).

Vláda České republiky (nedatováno). *Prohlášení V4 o budoucnosti Evropy* (<https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Prohlaseni-V4-o-budoucnosti-Evropy.pdf>, 01.03.2023).

Sekundární zdroje

Barral, S. – Dessendre, D. C. (2023). Reforming the Common Agricultural Policy (2023–2027): multidisciplinary views. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies* 104, 47—50.

Bauerová, H. (2018). Migration Policy of the V4 in the Context of Migration Crisis. *Politics in Central Europe* 14 (2), 99—115.

Beribes, A. (2021). *Státy visegrádské čtyřky a Konference o budoucnosti Evropy* 02/07/2021

([https://www.kas.de/documents/268176/13453828/St%C3%A1ty+visegr%C3%A1dsk%C3%A9+%C4%8Dty%C5%99ky+a+Konference+o+budoucnosti+Evropy.pdf/9ff54854-956a-d66c-5388-](https://www.kas.de/documents/268176/13453828/St%C3%A1ty+visegr%C3%A1dsk%C3%A9+%C4%8Dty%C5%99ky+a+Konference+o+budoucnosti+Evropy.pdf/9ff54854-956a-d66c-5388-58a37e7d449b?version=1.1&t=1625239334305)

[58a37e7d449b?version=1.1&t=1625239334305](https://www.kas.de/documents/268176/13453828/St%C3%A1ty+visegr%C3%A1dsk%C3%A9+%C4%8Dty%C5%99ky+a+Konference+o+budoucnosti+Evropy.pdf/9ff54854-956a-d66c-5388-58a37e7d449b?version=1.1&t=1625239334305), 02.04.2023), 1—9.

Bláha, L. (2019). Jak si „povídat“, aby to byl výzkum, aneb i rozhovor má svá pravidla. *Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem* 06/03/2019 (<https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2019/03/6-Rozhovor-pravidla.pdf>, 08.03.2023).

Csornai, Z. (2017). The Changing Balance of Power in the EU after the British Referendum – V4 Capacities and Opportunities. *Think Visegrad* 05/2017 (<https://europeum.org/data/articles/ivf-csornai.pdf>, 23.03.2023).

Ehl, M. (2011). O střední Evropě bez nostalgie – nesentimentální Visegrád. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* 29/3/2011 (<https://www.iir.cz/o-stredni-evrope-bez-nostalgie-nesentimentalni-visegrad>, 06.03.2023).

Euractiv (2019). *Po brexitu může EU zrychlit. Česko zase ztratí svého spojence, říkají odborníci* (<https://euractiv.cz/section/brexit/news/po-brexitu-muze-eu-zrychlit-cesko-zase-ztrati-sveho-spojence-rikaji-odbornici/>, 07.03.2023).

Euractiv (2020). *Komise představí nová pravidla pro rozšiřování EU, Francii se zamlouvají* (<https://euractiv.cz/section/rozsireni-eu/news/komise-predstavi-nova-pravidla-pro-rozsirovani-eu-francii-se-zamlouvaji/>, 05.04.2023).

Göllner, R. T. (2017). The Visegrád Group – A Rising Star Post-Brexit? Changing Distribution of Power in the European Council. *Open Political Science* 27/03/2017 (file:///C:/Users/JE78724/Downloads/10.1515_openps-2017-0001.pdf, 23.03.2023), 1—6.

Gosling, T. (2022). The War in Ukraine Undermines Orbán's Illiberal Project. *Foreign Policy Magazine* 10/05/2022 (<https://foreignpolicy.com/2022/05/10/ukraine-conflict-visegrad-group-orban-hungary-illiberal/>, 23.03.2023).

Groszkowski, J. (2018). The V4 and the EU. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 27 (1–2), 3–15.

Informační centrum o NATO (nedatováno). *Rozšiřování NATO* (https://lgr.cz/data/soubory/na_knihovna/A210506_M02_029_Factbox-RoziovnNATO.pdf, 08.03.2023).

Janulewicz, L. – Merheim-Eyre, I. (2017). Brexit and the Visegrad Countries. *Visegrad Insight*. 14/5/2017 (<https://visegradinsight.eu/brexit-and-the-visegrad-countries/>, 10.12.2022).

Kafkadesk (2019). *Dual quality products: Still an East vs. West debate?* (<https://kafkadesk.org/2019/07/03/dual-quality-products-still-an-east-vs-west-debate/>, 02.04.2023).

Kirch, A. L. (2019). Visegrádská skupina v EU: Nepřichází s agendou, ale ani ji neblokuje. *Euractiv* 03/06/2019 (<https://euractiv.cz/section/politika/opinion/visegradska-skupina-v-eu-neprichazi-s-agendou-ale-ani-ji-neblokuje/>, 04.03.2023).

- Kořan, M. (2011). Visegrad Group's goals and challenges in recent Europe. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 20 (4), 66—84.
- Meislová B., M. (2019 a). The Visegrad group and Brexit: Ambitions too high? *The Oxford University Politics Blog* 12/09/2019 (<https://blog.politics.ox.ac.uk/the-visegrad-group-and-brexit-ambitions-too-high/>, 04.03.2023).
- Meislová, B. M. (2019). Great Expectations or Misplaced Hopes? The Role of the Visegrád Group in the Brexit Process. *Europe-Asia Studies* 71 (8), 1261–1284.
- Merheim-Eyre, I. – Janulewicz, L. (2017). Brexit and the Visegrad Countries. *Visegrad Insight* 14/05/2017 (<https://visegradinsight.eu/brexit-and-the-visegrad-countries/>, 06.03.2023).
- Michelot, M. (2017). France and the V4 in a multi-speed Europe: rough times ahead? *Europeum* 08/2017 (<https://www.europeum.org/data/articles/mm-francev4pp.pdf>, 04.03.2023), 1–9.
- Nègre, F. (2022). Společná zemědělská politika v číslech. *Evropský parlament* 04/2022 (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/104/spolecna-zemedelska-politika-v-cislech>, 29.03.2023).
- Nyzio, A. (2017). The Second Revival?: The Visegrad Group and the European Migrant Crisis in 2015-2017. *Politeja* 50 (5), 47—98.
- Pachta, L. (2004). Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice. *Euractiv* 03/06/2004 (<https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/opinion/roziovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas/>, 07.03.2023).
- Pavy, E. (2022). Zásada subsidiarity. *Evropský parlament* 05/2022 (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/7/the-principle-of-subsidiarity>, 08.03.2023).

Prokš, P. (2010). Kdyby Rakousko vyhrálo válku. *Český rozhlas* 21/09/2010 (<https://plus.rozhlas.cz/kdyby-rakousko-uhersko-vyhralo-valku-6658181>, 08.03.2023).

Simon, E. (2022). The Russian invasion of Ukraine and Hungary's continuing dance between East and West. *Nottingham Trent University* 03/2022 (<https://www.ntu.ac.uk/about-us/news/news-articles/2022/03/expert-blog-the-russian-invasion-of-ukraine-and-hungarys-continuing-dance-between-east-and-west>, 15.03.2023).

Svoboda, P. (2012). Více rychlostí v Evropské unii. *Ústav Mezinárodních Vztahů Praha* 29/03/2012 (<https://www.iir.cz/vice-rychlosti-v-evropske-unii>, 18.03.2023).

Šafaříková, K. (2021). Nový ministr pro Evropu: Visegrádská čtyřka se přeceňuje, říká Bek. *Aktuálně* 18/11/2021 (<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/novy-pan-evropa-bek-nebudu-sazet-na-visegrad/r~45f7e3d8484811ec9106ac1f6b220ee8/>, 23.03.2023).

Törö, C. – Butler, E. a kol. (2014). Visegrád: The Evolving Pattern of Coordination After EU Enlargement. *Europe-Asia Studies* 66 (3), 364—393.

Visegrad Group (2016 a). *Brexit could amplify the V4's voice within the EU* (<https://www.visegradgroup.eu/brexit-could-amplify-the>, 10.03.2023).

Visegrád Post (2018). *Victory for the V4: the European Union bans double quality of brand products* (<https://visegradpost.com/en/2018/04/16/victory-for-the-v4-the-european-union-bans-double-quality-of-brand-products/>, 02.04.2023).

Zachová, A.–Zgut, E. a kol. (2016). Visegrádská čtyřka v brexitovém patu. *Euractiv* 04/06/2019 (<https://euractiv.cz/section/politika/news/visegradska-cytrka-v-brexitovem-patu/>, 28.02.2023).

10 Summary

The Visegrad Group is an important regional platform that has been involved in shaping the European Union and its sectoral policies since its inception. In the light of the referendum on Great Britain's withdrawal from the European Union, the countries of the Visegrad Group understood that it is necessary to start solving the question of the future of the European Union. Since then, they have become an active member of the debate on the future of Europe. Their joint initiative does not only concern institutional issues, but also thematic issues, i.e. the reform of individual sectoral policies of the European Union.

From the analysis of the programs of the Visegrad Group presidency and the joint statements of the representatives of the Visegrad Group countries, relatively clear conclusions can be drawn in connection with their position on the future of Europe. Although these are states that in many respects have reservations about the functioning of the European Union and also about some aspects of its sectoral policies, they are very well aware of the benefits arising from membership in the European Union. During the monitored period, its membership in the European Union was never questioned. On the contrary, they put European integration first in the Visegrad cooperation. The attitude of the Visegrad Group towards the future of Europe can be characterized as to some extent positive. They want to actively participate in shaping the future of Europe as such, and at the same time have a clearly defined direction in which this reform should go.

It is also important to mention that although the Visegrad cooperation is currently going through a crisis period, this does not mean that the Visegrad Group does not have its place in shaping the European future. After all, as has always been the case in the history of the Visegrad Group, member states were able to overcome common disagreements to create a stronger voice in the European institutions. Due to the specifics of the Visegrad region, the states of the Visegrad Group can offer an interesting perspective on some of the reforms that undoubtedly await the European Union in the future.

11 Přílohy

Příloha 1

1.	Jaká klíčová témata aktuálně řeší V4 uvnitř aliance v souvislosti s budoucností EU?
2.	Jaké jsou predikce spolupráce v rámci V4? Předpokládá se „rozmrznutí“ nebo spíše další stagnace spolupráce v alianci?
3.	Jakou má aktuálně sílu V4 coby hlasovací koalice v Evropské unii? Má témata, která se snaží prosadit společně v EU? Pokud ano, jaká?
4.	Jak se V4 staví k závěrům Konference o budoucnosti EU? Reflektuje nějak její závěry? Bude se snažit jako aliance prosadit nějaké konkrétní změny, které by závěry Konference reflektovaly?
5.	Jak reagovala V4 na Brexit? Objevují se názory, že po odchodu Velké Británie získala V4 větší prostor pro prosazování vlastních návrhů a reforem. Je to skutečně tak? Má V4 ambice stát se silným reformním hlasem po odchodu Velké Británie?
6.	Jak se staví státy V4 k „Vícerychlostní Evropě“? Je to větší téma po odchodu Velké Británie z EU?
7.	Důležitou otázkou pro země V4, v souvislosti s uprchlickou krizí z Ukrajiny i poměrně aktuální otázkou, je migrace. Chystá se V4 k otevření debaty v EU na toto téma? Chce prosadit nějaké změny v rámci migrační a azylové politiky? S čím není V4 spokojená v rámci těchto politik?
8.	Co považujete od roku 2016 za největší úspěch V4 ve vztahu k EU?

Zdroj: Autorka